

LATVIJAS REPUBLIKAS

TIESĪBSARGS

NEPILNGADĪGO BĒRNU, KURI CEĻO BEZ PAVADĪBAS, TIESĪBU NODROŠINĀŠANA IZRAIDĪŠANAS PROCESĀ

Mācību materiāls

Projektu “Efektīva novērošanas un izraidīšanas procesa realizēšana (1. posms)”
(Nr. TSB/PMIF/2018/1) līdzfinansē Eiropas Savienība

NEPILNGADĪGO BĒRNU, KURI CEĻO BEZ PAVADĪBAS, TIESĪBU NODROŠINĀŠANA IZRAIDĪŠANAS PROCESĀ

Mācību materiāls

2021

SATURA RADĪTĀJS

Ievads	4
1. Bērna tiesības piespiedu izraidīšanas procesā	6
1.1. Diskriminācijas aizliegums	7
1.2. Bērna tiesību un tiesisko interešu prioritātes princips	8
1.3. Bērna labākās intereses	9
<i>Labāko interešu noteikšana pārrobežu lietās</i>	10
<i>Ja bērns jāatgriež izcelsmes valstī</i>	11
1.4. Tiesības uz dzīvību un attīstību	14
1.5. Bērna viedokļa uzklauššana	14
1.6. Neizraidīšanas princips	15
2. Bērna tiesību aizsardzības subjektu pienākumi bērna tiesību nodrošināšanā izraidīšanas procesā	17
2.1. Valsts robežsardze	18
2.2. Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde	23
2.3. Valsts policija	25
2.4. Bāriņtiesas	26
2.5. Ārlietu ministrijas Konsulārais departaments	32
2.6. Valsts juridiskās palīdzības administrācija	33
2.7. Starptautiskās Migrācijas organizācijas Rīgas birojs	35
2.8. Latvijas Republikas tiesībsargs	36
Pielikums: praktiskie uzdevumi	38
Izmantotā literatūra un avoti	41

IEVADS

Tāpat kā jebkurš, arī bērni pārvietojas starp valstīm un veido nopietnu starptautiskās migrācijas daļu. Bērni šķērso robežas kopā ar pavadoni un arī bez tā, ar derīgiem ceļošanas dokumentiem vai bez tiem, kā bēgļi un kā patvēruma meklētāji.

Iemesli bērnu migrācijai ir tikpat dažādi kā pašas migrējošās personas. Tā var būt vēlme iegūt izglītību, ekonomiski, kultūras vai citi individuāli iemesli, kā arī dažādas ārkārtas situācijas – dabas katastrofas, klimata izmaiņas, vajāšana, bruņoti konflikti un humānās krīzes. Daži bērni dodas prom no dzimtenes, meklējot labākas dzīves iespējas, savukārt citi – bēg no vardarbīgām situācijām, ekspluatācijas, ļaunprātīgas izmantošanas vai konfliktiem.

Ģeogrāfiski bērnu migrācija notiek gan Eiropas Savienības (turpmāk arī – ES) robežās, gan arī starp ES un trešajām valstīm. ES ietvaros ir izveidota īpaša patvēruma meklētāju uzņemšanas sistēma.

Personas, kurām nav tiesību uzturēties ES, parasti tiek pakļautas atgriešanas dzimtajā valstī procedūrai, tas ir, saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2008/115/EK (2008. gada 16. decembris) par kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi. Tā attiecas arī uz bērniem, ieskaitot tos, kuri ceļo vieni, bez vecāku pavadības.

No bērnu tiesību aspekta raugoties, bērnu izraidīšana un piespiedu atgriešana mītnes valstī ir rūpīgi izvērtējama.

Lai arī Latvija nav piedzīvojusi tādu imigrācijas krīzi un migrantu pieplūdumu kā citas Eiropas valstis, tomēr arī Latvijā nelegāli ieceļo un tiek

aizturēti trešo valstu pilsoņi, tai skaitā bērni bez pavadības¹. Saskaņā ar Valsts robežsardzes sniegto informāciju² laika posmā no 2017. gada janvāra līdz 2019. gada jūnijam Latvijā aizturēti 33 bērni bez pavadības.

No brīža, kad tiek konstatēta nelegāli ieceļojuša bērna bez pavadības atrašanās Latvijā, Latvija attiecīgi uzņemas pilnu atbildību par šī bērna tiesību ievērošanu. Latvijai ir jānoskaidro ne tikai bērna identitāte, bet arī jāpārlicinās, vai bērns nav cilvēku tirdzniecības upuris un vai viņa atgriešana mītnes zemē neradīs draudus bērna dzīvībai un attīstībai.

Nelegāli ieceļojušo bērnu tiesību nodrošināšanā ir būtiski, lai visām izraidīšanas procesā iesaistītajām institūcijām ir skaidri zināma sava loma un uzdevumi bērna tiesību nodrošināšanā, lai izvairītos no dažādiem pārpratumiem, kas var izraisīt izraidāmā bērna tiesību pārkāpumus.

Šī mācību materiāla mērķis ir veicināt vienotu izpratni par bērna tiesībām tiem bērnu tiesību aizsardzības subjektiem, kuriem ir uzticēti ar bērnu izraidīšanu saistītie uzdevumi.

1 Saskaņā ar Patvēruma likumu nepilngadīga persona bez pavadības ir trešās valsts valstspiederīgais vai bezvalstnieks, kas ir jaunāks par 18 gadiem un ieradies vai palicis Latvijas Republikā bez tādas personas pavadības, kura ir par viņu atbildīga saskaņā ar Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem ģimenes tiesību jomā (tēvs, māte, aizbildnis).

2 Valsts robežsardzes 2019. gada 22. jūlija vēstule Nr. 23.1-1.2/226 Tiesībsarga birojam.

1. BĒRNA TIESĪBAS PIESPIEDU IZRAIDĪŠANAS PROCESĀ

Bērnam kā fiziski un intelektuāli nenobriedušai personai ir vajadzīga īpaša aizsardzība un gādība. Tieši tādēļ starptautiskās aizsardzības procedūras kontekstā bērnus uzskata par neaizsargātām personām, kuru īpašā situācija dalībvalstīm jāņem vērā, kad tās īsteno ES tiesību aktus³.

Bērna tiesības izraidīšanas procesā regulē ne tikai virkne ES normatīvo aktu, bet arī jāievēro ANO Bērnu tiesību konvencija, ANO Bērnu tiesību komitejas rekomendācijas un Vispārējie komentāri.

ANO Bērnu tiesību konvencija ir kļuvusi par vēsturē visplašāk ratificēto cilvēktiesību līgumu, un tajā ietvertie bērnu tiesību pamatprincipi ir piemērojami un izvērtējami ikvienā situācijā, kad tiek skartas bērna tiesības. Turklāt būtiski ir uzsvērt, ka bērnu tiesību pamatprincipi prevalē pār rakstītajām nacionālajām tiesību normām – gadījumos, ja starp tām rodas pretrunas bērnu interešu nodrošināšanā.

ANO Bērnu tiesību konvencija definē ne tikai bērnu cilvēktiesības un valstu attiecīgās saistības, tā arī paredz pienākumus vecākiem un aprūpētājiem, valsts iestādēm, privātajiem pakalpojumu sniedzējiem un privātajam sektoram kopumā. Šo tiesību un pienākumu pārzināšana var palīdzēt atbildīgajām amatpersonām, izvērtējot visus pasākumus, lēmumus un apsvērumus, kas attiecas uz bērniem, kuri pārvietojas. Tā nodrošina visaptverošu regulējumu un visspēcīgāko atskaites punktu bērnu aizsardzībai.

3 Rokasgrāmata par Eiropas tiesību aktiem bērnu tiesību jomā

ANO Bērnu tiesību konvencijas vispārējie principi

- Diskriminācijas aizliegums
- Bērna tiesību prioritāte
- Bērna tiesības uz dzīvību un attīstību
- Bērna viedokļa uzklauššana

1.1. Diskriminācijas aizliegums

Saskaņā ar ANO Bērnu tiesību konvencijas 2. panta pirmo daļu valsts pienākums ir respektēt un nodrošināt visas šajā konvencijā paredzētās tiesības ikvienam bērnam, uz kuru attiecas to jurisdikcija, bez jebkādas diskriminācijas un neatkarīgi no bērna, viņa vecāku vai aizbildņu rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģiskās piederības, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās, etniskās vai sociālās izcelsmes, mantiskā stāvokļa, veselības stāvokļa un dzimšanas vai jebkādiem citiem apstākļiem.

Šis pienākums, kas aizliedz diskrimināciju, valstīm liek aktīvi noteikt tos bērnus un bērnu grupas, kuru tiesību atzīšanai un īstenošanai var būt nepieciešami īpaši pasākumi. Ir jāuzsver, ka diskriminācijas aizlieguma piemērošana jeb dažādo tiesību vienāda pieejamība nenozīmē, ka pret visiem jābūt identiskai attieksmei. Vienā no ANO Cilvēktiesību komitejas **Vispārējiem komentāriem** ir uzsvērts, ka ir svarīgi veikt īpašus pasākumus, lai mazinātu vai izskaustu apstākļus, kas var izraisīt diskrimināciju.⁴

Diskriminācijas aizlieguma princips visos tā aspektos attiecas uz visām ar nošķirti un nepavadītiem bērniem saistītajām darbībām. Tas aizliedz jebkādu diskrimināciju, pamatojoties uz to, ka bērns ir nepavadīts vai nošķirts, vai ir bēglis, patvēruma meklētājs vai migrants. Šis princips, kad tas tiek pareizi interpretēts, nevis aizliedz, bet mudina noteikt dažādu attieksmi, pamatojoties uz atšķirīgajām aizsardzības vajadzībām, piemēram, vecuma un/vai dzimuma dēļ.

4 ANO Cilvēktiesību komitejas Vispārējais komentārs Nr. 18 (1989) "Diskriminācijas aizliegums".

Jāveic arī pasākumi, lai sabiedrībā novērstu iespējami aplamu izpratni par nepavadītiem un nošķirtiem bērniem un viņu stigmatizāciju. Policijas patruļas un citi ar sabiedrisko kārtību saistīti pasākumi, kas skar nepavadītus vai nošķirtus bērnus, ir pieļaujami vienīgi tad, ja tie pamatojas uz tiesību aktiem, ja tiek veikts nevis kopīgs, bet individuāls izvērtējums, ja pasākumi atbilst samērīguma principam un ja tiek lietota bērnus vismazāk iespaidojoša metode. Lai nepārkāptu diskriminācijas aizliegumu, šos pasākumus nedrīkst piemērot kopīgi visai grupai.⁵

1.2. Bērna tiesību un tiesisko interešu prioritātes princips

ANO Bērnu tiesību konvencijas 3. pants noteic, ka visās darbībās attiecībā uz bērniem neatkarīgi no tā, vai šīs darbības veic valsts vai privātas iestādes, kas nodarbojas ar sociālās labklājības jautājumiem, tiesas, administratīvās vai likumdevēja iestādes, primārajam apsvērumam jābūt bērna interesēm.

Dalībvalstis apņemas nodrošināt ikvienam bērnam tādu aizsardzību un gādību, kāda nepieciešama viņa labklājībai, ņemot vērā viņa vecāku, aizbildņu vai citu par bērnu tiesiski atbildīgo personu tiesības un pienākumus, un šajā nolūkā veic visus attiecīgos likumdošanas un administratīvos pasākumus.

ANO Bērnu tiesību komiteja Latvijai sniegto rekomendāciju par bērna vislabākajām interesēm 23. punktā ieteikusi dalībvalstij nodrošināt, lai šis princips tiktu ievērots visos politiskajos, tiesas un administratīvajos lēmumos, kā arī projektos, programmās un pakalpojumos, ja tie ietekmē bērnus.⁶

5 ANO Bērnu tiesību komitejas Vispārējais komentārs Nr. 6 "Rīcība attiecībā uz nepavadītiem un nošķirtiem bērniem ārpus viņu izcelsmes valsts", CRC/GC/2005/6, 2005.

6 ANO Bērnu tiesību komitejas 2006. gada 28. jūnija rekomendācijas Latvijai (CRC/C/LVA/CO/2).

Satversmes tiesa 2005. gada 22. decembra spriedumā lietā Nr. 2005-19-01, attīstot bērna tiesību un tiesisko interešu prioritātes principu, secinājusi, ka jebkurš lēmums, kas attiecas uz bērnu, jāpieņem tādā veidā, lai, cik vien tas iespējams, tiktu ievērotas bērna intereses un nodrošinātas viņa tiesības. Tās tiek skartas ne tikai tad, kad lēmums jāpieņem tieši attiecībā uz bērnu, bet arī tad, kad lēmums var būt tikai attiecināms uz bērnu vai viņu var skart netieši.

Arī tad, ja bērns nav lēmuma [vai rīcības] objekts, minētais prioritātes princips ir jāievēro, ja vien šis lēmums [rīcība] bērnu var skart. Jebkuras citas prioritātes atzīšana bez nopietna iemesla un attaisnojuma nav pieļaujama.

1.3. Bērna labākās intereses

Bērna labāko interešu izvērtēšana nozīmē, ka tiek izvērtēti visi nepieciešamie elementi, lai pieņemtu lēmumu noteiktā situācijā attiecībā uz kādu konkrētu bērnu vai bērnu grupu. Attiecīgi izvērtējumā ir jāņem vērā šādi aspekti:⁷

- bērna uzskati un vēlmes;
- bērna identitāte, tostarp vecums un dzimums, personīgā vēsture un izcelsme;
- bērna aprūpe, aizsardzība un drošība;
- bērna labklājība;
- ģimenes vide, ģimenes attiecības un kontakti;
- bērna sociālie kontakti ar vienaudžiem un pieaugušajiem;
- neaizsargātības situācijas, t.i., riski, kam bērns ir pakļauts, un aizsardzības avoti;
- bērna prasmes un spējas, kas attīstās;

7 ANO Bērnu tiesību komitejas Vispārējais komentārs Nr. 14 (2013) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērums būtu viņu intereses (3. panta 1. punkts), CRC/C/GC/14.

- tiesības un vajadzības veselības un izglītības jomā;
- bērna attīstība un pakāpeniska pāreja pieaugušā vecumā, patstāvīgas dzīves sākums;
- citas specifiskas bērna vajadzības.

Labāko interešu izvērtēšana un noteikšana

Labāko interešu izvērtēšana un noteikšana ir viena procesa divas darbības: to mērķis ir noteikt konkrētajam bērnam nozīmīgus elementus un faktus.

Labāko interešu izvērtējumu var veikt neformāli vai formāli. Šajā izvērtējumā ir ietverti ikdienas jautājumi un lēmumi, kas var ietekmēt bērnu. Laika gaitā, bērnam augot, mainoties viņa situācijai un attīstoties spējām, viņa labākās intereses var būtiski mainīties. Līdz ar to bērna labākās intereses periodiski ir jāizvērtē no jauna.

Labāko interešu noteikšana ir formāls process, kura izpildē tiek iesaistītas valsts iestādes un profesionāli lēmuma pieņēmēji. Labāko interešu noteikšanas mērķis ir pieņemt lēmumu, kura pamatā ir valsts likums, kas aizsargā bērna tiesības un sekmē viņa labklājību, drošību un attīstību. Lēmuma pieņēmējam ir jāizsver un jālīdzsvaro visi lietas būtiskie faktori, ievērojot visas bērna tiesības un valsts iestāžu un pakalpojuma sniedzēju pienākumus pret bērnu.

Labāko interešu noteikšanas procesa mērķis ir noteikt ilgtspējīgu risinājumu. Labāko interešu noteikšana tiek veikta, ja paredzams, ka aktuālajiem jautājumiem būs liela ietekme uz bērna pašreizējo un turpmāko dzīvi.

Labāko interešu noteikšana pārrobežu lietās

Labāko interešu izvērtējuma mērķis ir apkopot visus faktus, kas nepieciešami, lai pieņemtu lēmumu par jebkuras darbības, pasākuma vai lēmuma ietekmi uz bērnu un viņa nākotni.

Labāko interešu izvērtējumā pārrobežu lietās ir jāaplūko turpmāk minētie elementi.

1. Bērna un visu pavadošo personu identitāšu noteikšana, kā arī viņu attiecību kvalitāte.

2. Lietas kopējais izvērtējums, tostarp:

- bērna uzklauššana,
- bērna situācijas, izcelsmes un vajadzību izvērtēšana,
- sociālās situācijas un ģimenes izvērtēšana,
- pierādījumu vākšana, tostarp tiesu ekspertīzes un intervijas ar bērnu,
- riska un drošības izvērtējums,
- atbalsta, prasmju, potenciālu un resursu apzināšana.

3. Dzīves projekta izstrāde.

4. Detalizēts visu iespējamo lēmumu ietekmes uz bērnu izvērtējums.

5. Ilgstoša risinājuma noteikšana. Jāuzsver, ka ilgstošā risinājuma īstenošanas laikā ir jāturpina izvērtējumi ar pienācīgām pārbaudēm, pārskatīšanu un novērošanu. Ja nepieciešams, ilgstoša risinājuma pasākumus pielāgo atbilstoši bērna labākajām interesēm.

Izvērtējuma centrālā perspektīva ir konkrētā bērna perspektīva. Tādēļ ir svarīgi ar bērnu nodibināt attiecības, kuru pamatā būtu uzticēšanās un efektīva saziņa bērnam saprotamā valodā. Ideālā situācijā izvērtējumā jāiesaista kvalificētu profesionāļu starpdisciplināra darba grupa.

Ja bērns jāatgriež izcelsmes valstī

Ja labāko interešu noteikšanas procesā tiek secināts, ka bērnam nav pamata iegūt starptautisko aizsardzību, tiek izvērtēta iespēja bērnu nosūtīt atpakaļ uz izcelsmes valsti. Izvērtējumā jāvērtē turpmāk norādītā informācija.⁸

- Atgriešanās vietas drošība un drošības situācija.
- Apstākļi, tostarp sociālekonomiskie, kas bērnu sagaida pēc atgriešanās.
- Aprūpes apstākļu pieejamība un atbilstība bērna individuālajām vajadzībām.
- Bērna audzināšanas, aprūpes situācijas un attīstības nepārtrauktība.
- Bērna un aprūpētāja(-u) viedokļi par atgriešanos.

8 Turpat, para 93.

- Bērna integrācijas līmenis galamērķa valstī.
- Prombūtnes laiks no izcelsmes valsts, kā arī bērna attiecību un kontaktu kvalitāte ar izcelsmes valsti.
- Bērna tiesības saglabāt savu identitāti, tostarp nacionalitāti, vārdu un ģimenes attiecības.
- Bērna etniskais, reliģiskais, kultūras un lingvistiskais fons.

Ja šajā izvērtējumā tiek secināts, ka atgriešanās patiesi ir bērna labākajās interesēs, tiek sākota sagatavošanās atpakaļbraucienam. Ja ir šaubas, vai atgriešanās atbilst bērna labākajām interesēm, vai ja izvērtējuma rezultāti nav apmierinoši, iespēja jāizvērtē vēlreiz.

Pirms uzsākt atgriešanās procedūru ir jāpārlicinās, ka galamērķa valsts varas iestādes nodrošinās, ka atgriešanās valstī bērns saņems drošu aprūpi un tiks uzraudzīts. Lai pārlicinātos, vai iegūtās ziņas joprojām ir aktuālas, daži izvērtējumi labāko interešu noteikšanai var būt veicami atkārtoti. Ja kāds no šiem izvērtējumiem nav veikts iepriekš, pievienojot informāciju labāko interešu noteikšanai, tas var būt iemesls apstrīdēt lēmumu par bērnam labākajām interesēm.

Lai nodrošinātu, ka atgriešanās ir uzraudzīta, droša un ar tiesībām pamatota, kā arī lai attiecīgajai personai atgriešanās būtu pozitīva pieredze ar labu ilgtspējīgu perspektīvu, ir būtiski rūpīgi sagatavoties atpakaļsūtīšanai, iekļaujot visus būtiskos izvērtējumus un aizsardzību.

Ja uzskatāms, ka atgriešanās ir bērna labākajās interesēs, katram bērnam pirms atgriešanās ieteicams izveidot konkrētu atgriešanās un reintegrācijas plānu, sākot ar izmitināšanu, reintegrāciju un pārbaužu uzraudzību, lai noteiktu bērna vajadzības un piemērotus atbalsta pakalpojumus. Papildus detalizētam bērna aprūpes plānam ir pienācīgi jāapsver atgriešanās un atkārtotas integrācijas plāns, lai nodrošinātu bērna aprūpes lēmumu un atbalsta pakalpojumu nepārtrauktību no galamērķa valsts uz atgriešanās valsti. Tostarp jāņem vērā turpmāk norādītie apstākļi.

Izglītības un apmācību nepārtrauktība. Bērnam var būt jāatgriežas izcelsmes valstī pirms izglītošanās pabeigšanas. Pirms atgriešanās ir svarīgi nodrošināt, lai bērns saņemtu apliecinājumu par galamērķa valstī iegūto izglītību. Svarīgi sniegt iespēju bērnam pirms atgriešanās pabeigt skolas mācību gadu vai

uzsāktās apmācības, ja vien tas nav pretrunā ar bērna labākajām interesēm.

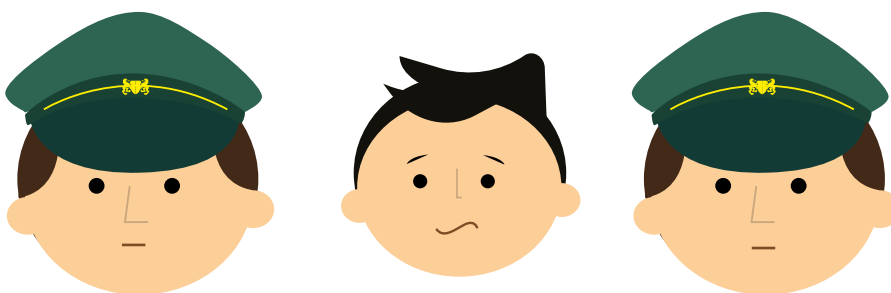
Veselības pakalpojumu un medicīniskās aprūpes nepārtrauktība. Galamērķa valstī bērni var būt izmantojuši regulārus veselības aprūpes un ārstniecības pakalpojumus. Pirms atgriešanās ir svarīgi nodrošināt ārstēšanās nepārtrauktību.

Aizbildnības/aprūpes sistēmas nepārtrauktība. Ja bērns neatgriežas pie saviem vecākiem vai primārajiem aprūpētājiem, ir jānodrošina aizbildnības nepārtrauktība.

Sagatavojoties atgriešanās procedūrai, bērniem un jauniešiem ir vajadzīga piekļuve apmācībai, kas attiecas uz izcelsmes valsti. Tā ļaus viņiem neatkarīgi dzīvot kā pieaugušajiem un gūt ienākumus, lai atgriešanās varētu kļūt par pozitīvu un ilgtspējīgu pieredzi. Tā ietver arī dzīves un sociālās prasmes, akadēmisko un profesionālo apmācību, kā arī uzņēmējdarbības prasmes un pārrunu veikšanas iespējas. Papildus galamērķa valsts valodas apguvei jauniešiem, kas atgriežas, ir ļoti svarīgi mācēt lasīt un rakstīt tās valsts un sabiedrības vienā vai vairākās valodās, kurā tie atgriežas.

Konsultācijas pirms atgriešanās ir svarīgas. Atgriešanās var būt nozīmīgs bērna stresa avots, pat ja uzskatāms, ka tā ir bērna labākajās interesēs. Piekļuve informācijai un konsultācijai, tostarp psihosociālās, var palīdzēt bērnam iegūt pašapziņu, justies droši un pārlicināti jautājumos, kas saistīti ar viņa atgriešanos un iespējām pēc tam.

Bērni bez pavadoņa, kas atgriežas pēc nelabvēlīga patvēruma pieteikuma lēmuma, parasti tiek eskortēti, ceļojot uz atgriešanās valsti. Pavadoņa ir svarīga, lai nodrošinātu, ka bērns droši sasniedz galamērķi, ka atbraukšanas brīdī viņu satiek atbildīgās varas iestādes pārstāvis un aizbildnis vai aprūpētājs. Tādēļ visās atgriešanās procedūrās bērni bez pavadoņa ir jāpavada eskortam, tostarp ES robežās, kā arī atgriežoties valstīs, kas uzskatāmas par drošām izcelsmes valstīm.

1.4. Tiesības uz dzīvību un attīstību

Saskaņā ar ANO Bērnu tiesību konvencijas 6. panta otro daļu dalībvalstis dara visu iespējamo, lai nodrošinātu ikviena bērna izdzīvošanu un attīstību.

ANO Bērnu tiesību komiteja ir norādījusi, ka nošķirtie un nepavadītie bērni ir pakļauti dažādiem riskiem, kas apdraud viņu dzīvi, izdzīvošanu un attīstību, piemēram, tirdzniecībai ar bērniem seksuālas un cita veida ekspluatācijas nolūkā vai nolūkā iesaistīt kriminālās darbībās, kas var radīt kaitējumu bērnam vai galējos gadījumos pat izraisīt viņa nāvi. Attiecīgi saskaņā ar 6. pantu dalībvalstīm ir jābūt modrām šajā ziņā, jo īpaši gadījumos, kas saistīti ar organizēto noziedzību. Komiteja norāda, ka bieži vien pastāv saikne starp tirdzniecību un situāciju, kādā atrodas nošķirtie un nepavadītie bērni, tādēļ, tās ieskatā, ir jāveic praktiski pasākumi visos līmeņos, lai pasargātu bērnus no iepriekš minētajiem riskiem.

Šie pasākumi var ietvert prioritāras procedūras tiem bērniem, kas kļuvuši par tirdzniecības upuriem, tūlītēju aizbildņu iecelšanu, informācijas sniegšanu bērniem par riskiem, kādiem viņi var būt pakļauti, un pasākumu noteikšanu ar mērķi nodrošināt īpaši apdraudēto bērnu uzraudzību. Šie pasākumi regulāri jāizvērtē, lai nodrošinātu to efektivitāti.⁹

1.5. Bērna viedokļa uzklauššana

ANO Bērnu tiesību konvencijas 12. panta pirmā daļa noteic, ka dalībvalstis nodrošina, lai ikvienam bērnam, kas ir spējīgs formulēt savu viedokli, būtu tiesības brīvi to paust visos jautājumos, kas viņu skar, turklāt bērna viedoklim jāpievērš pienācīga uzmanība atbilstoši viņa vecumam un brieduma pakāpei.

Lai nodrošinātu nepilngadīgās personas, kura nelikumīgi ir ieradusies Latvijā bez likumisko pārstāvju pavadības, vislabāko interešu ievērošanu, pirmkārt, ir jāizvērtē iespēja bērnam atgriezties savā ģimenē (ģimenes atkalapvienošana).

9 ANO Bērnu tiesību komitejas Vispārējais komentārs Nr. 6. "Rīcība attiecībā uz nepavadītiem un nošķirtiem bērniem ārpus viņu izcelsmes valsts", CRC/GC/2005/6, 2005, para 24.

Analizējot bērna atkalapvienošanas iespēju ar savu ģimeni, ir jāizvērtē nepilngadīgās personas labklājības līmenis, drošības apsvērumi, jānoskaidro un jāizvērtē bērna viedoklis.¹⁰

Lai veicinātu bērna uzticēšanos (līdz ar to viņš droši paustu savu viedokli), ir svarīgi ievērot turpmāk minētos ieteikumus un rīcību.

- Izrādīt rūpes par bērnu un respektēt viņu kā personību.
- Bērnam jautāt, kā klājas un kā viņš jūtas savā apmešanās vietā, vai viņam kaut kas ir nepieciešams.
- Iesaistīties sarunā ar bērnu par ikdienas jautājumiem.
- Izrādīt empātiju, runāt ar bērnu par viņam svarīgām lietām, kas to interesē.
- Sajust, vai bērns sarunā jūtas droši; nomierināt viņu un radīt priekšstatu, ka bērns kontrolē notiekošo.
- Izveidot bērnam draudzīgu tikšanās telpu.
- Iepazīstināt ar sevi un izskaidrot savas profesionālās funkcijas.
- Izskaidrot tikšanās mērķi un iemeslu, kādēļ ar viņu tiek runāts un kas notiks pēc tam.
- Atvēlēt pietiekami daudz laika, lai runātu ar bērnu un viņā klausītos.
- Ja nepieciešams, nodrošināt, lai būtu pieejama kvalitatīva tulkošana.
- Atvēlēt laiku, lai bērns pārdomātu sniegto informāciju, aptvertu to.
- Jautāt bērnam, vai viņš ir izpratis informāciju, lūdzot izstāstīt, ko ir sapratis.

1.6. Neizraidīšanas princips

Nodrošinot pienācīgu attieksmi pret nepavadītiem vai nošķirtiem bērniem, valstīm pilnībā jāievēro neizraidīšanas pienākums, kas izriet no starptautiskajām cilvēktiesībām, humanitārajām un bēgļu tiesībām, kā arī pienākumi, kas noteikti 1951. gada Bēgļu konvencijas 33. pantā un Konvencijas pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidiem 3. pantā.¹¹

10 Turpat, para 79.

11 Turpat, para 26.

Nepilngadīgais ārzemnieks nevar tikt izraidīts humānu apsvērumu dēļ, proti, ja nosūtīšana uz uzņemošo valsti apdraud viņa dzīvību vai veselību.

Riska izvērtēšanai attiecībā uz iespējamību tikt pakļautam vardarbībai ir jābūt atbilstošai bērna vecumam un dzimumam. Ir jāņem vērā arī tādu seku iestāšanās kā nepietiekams uzturs un veselības aprūpe.

Nepilngadīgā persona bez pavadības nevar tikt izraidīta no valsts ģimenes atkalapvienošanas nolūkā, ja pastāv risks, ka pēc atgriešanas mītnes valstī bērna pamattiesības var tikt pārkāptas.

2. BĒRNA TIESĪBU AIZSARDZĪBAS SUBJEKTU PIENĀKUMI BĒRNA TIESĪBU NODROŠINĀŠANĀ IZRAIDĪŠANAS PROCESĀ

Saskaņā ar **Imigrācijas likumu** par katru trešās valsts pilsoni, kura uzturēšanās Latvijā ir nelikumīga, izdod atgriešanas lēmumu. Šī kārtība attiecas arī uz trešās valsts nepilngadīgo personu bez pavadības, ja tai nav likumīga pamata uzturēties Latvijā. Izraidīšanas procedūra sākas ar brīdi, kad tiek konstatēta nelikumīgā ārzemnieka bez pavadības uzturēšanās Latvijā teritorijā un attiecībā uz viņu tiek uzsāktas procesuālās darbības, līdz brīdim, kad ir izpildīts izbraukšanas rīkojums vai nepilngadīgais ārzemnieks bez pavadības piespiedu kārtā ir izraidīts no ES dalībvalstu teritorijas.

Izraidīšanas procedūrā atgriešanas lēmumus – izbraukšanas rīkojumu (brīvprātīgā atgriešanās) un lēmumu par piespiedu izraidīšanu – izdod Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde vai Valsts robežsardze.

Atgriešanas lēmumu attiecībā uz nepilngadīgu trešās valsts pilsoni bez pavadības var nepieņemt, ja ir pamats viņam piešķirt tiesisko statusu (bēgļa vai alternatīvo statusu) vai nav iespējams īstenot viņa izraidīšanu, piemēram, ja nepilngadīgais bez pavadības ilgstoši nav identificēts vai nav iespējams noteikt viņa valstisko piederību. Nepilngadīgu ārzemnieku nevar izraidīt, ja nosūtīšana uz uzņemošu valsti apdraud viņa dzīvību vai veselību.

Piespiedu izraidīšanu realizē Valsts robežsardze. Savukārt līdz faktiskajai izraidīšanai Valsts robežsardze sadarbībā ar citām iestādēm (bāriņtiesu, Ārlietu ministriju, trešās valsts konsulāro vai diplomātisko pārstāvniecības iestādi vai citām kompetentajām iestādēm un nevalstiskajām organizācijām) veic pasākumus, lai nodrošinātu nepilngadīgā ārzemnieka identificēšanu un viņa

ģimenes locekļu, likumiskā pārstāvja vai specializētās iestādes, kas ir atbildīga par bērna tiesību un interešu uzraudzību nepilngadīgā pilsonības vai mītnes valstī, meklēšanu.

Tādējādi nepilngadīgo ārzemnieku, kas Latvijā uzturas bez likumisko pārstāvju klātbūtnes, tiesību nodrošināšana izraidīšanas procedūrā ir vairāku bērna tiesību aizsardzības subjektu kompetencē. Tā īstenojama, iestādēm savstarpēji sadarbojoties.

2.1. Valsts robežsardze

Valsts robežsardze ir iekšlietu ministra pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kas nodrošina valsts robežas neaizskaramību un novērš nelegālo migrāciju. Visā izraidīšanas procedūrā Valsts robežsardze rīkojas tā, lai nodrošinātu bērna tiesības un intereses saskaņā ar bērnu tiesību aizsardzību reglamentējošiem normatīvajiem aktiem.¹²

Konstatējot nepilngadīgu ārzemnieku, kurš ir bez vecāka vai viņa likumiskā pārstāvja pavadības un kura uzturēšanās Latvijā ir nelikumīga, Valsts robežsardze viņu nogādā Valsts robežsardzes struktūrvienībā un nekavējoties informē Valsts policiju un attiecīgās pašvaldības bāriņtiesu (diennakts režīmā).

Ņemot vērā, ka nepilngadīgajam ārzemniekam trūkst rīcībspējas un viņš patstāvīgi nevar pilnvērtīgi pārstāvēt savas tiesības un intereses, Valsts robežsardze nekavējoties telefoniski informē bāriņtiesu par nepieciešamību nozīmēt bērnam likumisko pārstāvi. Valsts robežsardze bez bāriņtiesas pārstāvja klātbūtnes nav tiesīga veikt bērna aptauju, viņa mantu apskati, sastādīt aizturēšanas protokolu un citas procesuālās darbības. Valsts robežsardze informē bāriņtiesu par plānotajām procesuālajām darbībām un iespējām pārstāvim tajās piedalīties.

Valsts robežsardzei ir noteicošā loma nepilngadīgas personas identificēšanā. Lai noskaidrotu nepilngadīgā identitāti, ar viņu veic pārrunas šim darbam īpaši sagatavota Valsts robežsardzes amatpersona.¹³ Valsts robežsardze nepilngadīgajam ārzemniekam nodrošina tiesības sazināties valodā, kuru viņš saprot

12 Imigrācijas likuma 50.⁸ panta pirmā daļa.

13 Turpat, 57. panta pirmā daļa.

vai kura viņam pamatoti būtu jāsaprot, nepieciešamības gadījumā izmantojot tulka pakalpojumus. Tulkošanas izdevumus sedz Valsts robežsardze.

Valsts robežsardze noskaidro bērna identitāti (vārdu, uzvārdu, dzimšanas datumu) un valstisko piederību, noņem pirkstu nospiedumus (nepilngadīgajam, kurš sasniedzis 14 gadu vecumu), nofotografē, veic nepilngadīgās personas un viņas mantu apskati, nodrošina nepilngadīgās personas medicīnisko pārbaudi un sastāda par to protokolu. Ja nepilngadīgajam ārzemniekam nav personu apliecinoša dokumenta un rodas šaubas par viņa vecumu, Valsts robežsardze viņu nosūta uz vecuma noteikšanas ekspertīzi. Līdz brīdim, kad tiek saņemti ekspertīzes rezultāti, kas apstiprina ārzemnieka vecumu, viņš tiek uzskatīts par nepilngadīgu personu, un viņam nodrošina visas garantijas un tiesības, kas paredzētas bērniem.

Ja ir pamats uzskatīt, ka nepilngadīgais ārzemnieks bez pavadības, kurš sasniedzis 14 gadu vecumu, izvairīsies no izraidīšanas procedūras vai traucēs tās sagatavošanu, vai pastāv ārzemnieka bēgšanas iespējamība, Valsts robežsardze saskaņā ar Imigrācijas likuma 51. pantu var pieņemt lēmumu par nepilngadīgās personas aizturēšanu uz 10 dienām. Šiem pieņēmumiem jābūt pamatotiem ar kādu no apstākļiem, kas minēti Imigrācijas likuma 51. panta otrajā daļā, piemēram, ārzemnieks slēpj savu identitāti, sniedz nepatiesas ziņas, atsakās sadarboties, izmantojis viltotu dokumentu u.c.

Par aizturēšanu sastāda aizturēšanas protokolu, iepazīstina ar to nepilngadīgo ārzemnieku un izskaidro viņam tiesības rajona (pilsētas) tiesā pārsūdzēt lēmumu par aizturēšanu, sazināties ar savas valsts konsulāro iestādi un saņemt juridisko palīdzību.

Valsts robežsardzes amatpersona, izlemjot jautājumu par nepilngadīgā ārzemnieka aizturēšanu, humānu apsvērumu dēļ var pieņemt lēmumu piemērot viņam vienu no aizturēšanai alternatīviem līdzekļiem:

- 1) regulāru reģistrēšanos noteiktā Valsts robežsardzes struktūrvienībā;
- 2) nepilngadīgā ārzemnieka ceļošanas dokumenta un citu personu apliecinošu dokumentu izņemšanu.

Ja nepilngadīgo ārzemnieku nepieciešams aizturēt ilgāk par 10 dienām, tas pieļaujams tikai ar tiesneša lēmumu. Valsts robežsardzes amatpersona iesniedz iesniegumu par aizturēšanas termiņa pagarināšanu rajona (pilsētas) tiesai pēc aizturētā ārzemnieka faktiskās atrašanās vietas. Valsts robežsardzes amatpersona

nogādā ārzemnieku pie tiesneša ne vēlāk kā 48 stundas pirms lēmumā par ārzemnieka aizturēšanu norādītā termiņa beigām un, ja nepieciešams, pieaicina tulku. Tiesnesis nekavējoties izskata iesniegumu un, izvērtējot aizturēšanas apstākļus, lemj par aizturēšanas termiņa pagarināšanu uz diviem mēnešiem vai atteikumu pagarināt aizturēšanu.

Ja ir pieņemts lēmums par nepilngadīgā ārzemnieka bez pavadības aizturēšanu, Valsts robežsardze nodrošina viņa izmitināšanu Valsts robežsardzes aizturēto ārzemnieku izmitināšanas centrā, šķirti no pilngadīgām personām. Izmitināšanas vietā Valsts robežsardze nodrošina bērnam viņa vecumam un vajadzībām atbilstošu uzturu, pirmās nepieciešamības un higiēnas priekšmetus, veselības aprūpes pakalpojumus un pieeju izglītībai.

Atbilstoši Ministru kabineta 2017. gada 16. maija noteikumu Nr. 255 "Noteikumi par izmitināšanas centrā ievietotajam aizturētajam ārzemniekam garantēto veselības aprūpes pakalpojumu apjomu un saņemšanas kārtību" 3. punktam Valsts robežsardzes aizturēto ārzemnieku izmitināšanas centrā ievietotajam nepilngadīgajam ārzemniekam bez pavadības nodrošina neatliekamo medicīnisko palīdzību, primārās (arī zobārstniecības palīdzību akūtā gadījumā) un sekundārās veselības aprūpes pakalpojumus, kas sniedzami neatliekamā kārtā.

Valsts robežsardze gadā arī par izdevumiem, kas radušies, nodrošinot aizturētajam nepilngadīgajam ārzemniekam veselības aprūpes pakalpojumus, kas nepieciešami viņa izmitināšanas laikā un vietā un saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir garantēti šai personai (izņemot neatliekamo palīdzību, dzemdību palīdzību un Epidemioloģiskās drošības likumā noteiktos gadījumus, kā arī tuberkulozes ārstēšanai nepieciešamos medikamentus, kurus apmaksā no veselības aprūpei paredzētajiem valsts budžeta līdzekļiem). Saskaņā ar Ministru kabineta 2018. gada 28. augusta noteikumu Nr. 555 "Veselības aprūpes pakalpojumu organizēšanas un samaksas kārtība" 166.3.1. punktu izdevumus par šiem veselības aprūpes pakalpojumiem sedz Iekšlietu ministrija.

Izglītības likuma 3. panta trešā daļa garantē nepilngadīgām trešās valsts valstspiederīgajām vai bezvalstniekam, kurām nav likumīga pamata uzturēties Latvijas Republikā, tiesības iegūt pamatizglītību laika posmā, kas noteikts brīvprātīgai izceļošanai vai uz kādu izraidīšana atlikta, kā arī viņa aizturēšanas laikā.

Ja nepilngadīgais ārzemnieks tiek izmitināts Valsts robežsardzes aizturēto

ārzemnieku izmitināšanas centrā, Valsts robežsardzes amatpersona rakstiski informē Izglītības ministriju par nepieciešamību nodrošināt viņam pamatizglītības iegūšanu. Saskaņā ar Ministru kabineta 2015. gada 13. oktobra noteikumiem Nr. 591 “Kārtība, kādā izglītojamie tiek uzņemti vispārējās izglītības programmās, speciālajās izglītības iestādēs un speciālajās pirmsskolas izglītības grupās un atskaitīti no tām, kā arī pārcelti uz nākamo klasi” nepilngadīgo ārzemnieku uzņem izglītības iestādē, pamatojoties uz Valsts robežsardzes amatpersonas iesniegumu.

Savukārt, ja nepilngadīgais ārzemnieks bez pavadības nav aizturēts, pamatojoties uz bāriņtiesas lēmumu, viņu izmitina bērnu aprūpes iestādē, kurā viņš saņem aprūpi atbilstoši savai garīgajai un fiziskajai attīstībai, tai skaitā veselības aprūpi un izglītību. Veselības aprūpes pakalpojumus nepilngadīgajam ārzemniekam un viņa tiesības uz pamatizglītības iegūšanu šajā gadījumā nodrošina bērna likumiskais pārstāvis.

Nepilngadīgajam ārzemniekam bez pavadības ir tiesības uzturēt un saglabāt kontaktus ar savu ģimeni un būt vecāku aizgādībā, ja vien tas nav pretrunā bērna vislabākajām interesēm. Lai nodrošinātu ģimenes saišu atjaunošanu un pēc iespējas ātrāku ārzemnieka piespiedu izraidīšanu, Valsts robežsardze nekavējoties organizē ģimenes locekļu meklēšanu, tiklīdz ir saņemta informācija par nepilngadīgā ārzemnieka radnieka vai likumiskā pārstāvja atrašanās vietu (pamatojoties uz nepilngadīgā ārzemnieka sniegto informāciju vai informāciju, kas saņemta no Ārlietu ministrijas Konsulārā departamenta). Valsts robežsardze pirms nepilngadīgā ārzemnieka ģimenes locekļu meklēšanas uzsākšanas uzklauša bērna viedokli un saņem viņa informēto piekrišanu par ģimenes meklēšanas uzsākšanu. Ja bērns nevēlas uzsākt ģimenes meklēšanu, Valsts robežsardzes amatpersona pārrunās ar bērnu noskaidro iemeslus un izvērtē, vai meklēšanas pasākumu īstenošana neradīs kaitējumu bērnam vai viņa ģimenei.

Apsverot iespēju pieņemt lēmumu par ģimenes atkalapvienošanu un bērna atgriešanos, tiek izvērtēti riski, lai noskaidrotu, cik piemēroti ir vecāki vai citi ģimenes locekļi bērna aprūpes nodrošināšanai un viņa interešu pārstāvībai. Ja ģimenes apvienošana ir pretrunā bērna labākajām interesēm, viņa izraidīšanu atliek un izskata jautājumu par nodošanu viņa pilsonības valsts kompetentajām iestādēm vai viņa tiesisko statusu Latvijā.

Ja Valsts robežsardzes rīcībā ir informācija, ka nepilngadīgā ārzemnieka nosūtīšana uz uzņemošo valsti apdraud viņa dzīvību vai veselību, par minētajiem

apstākļiem ir jāinformē Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde, kura humānu apsvērumu dēļ var pieņemt lēmumu par termiņuzturēšanās atļaujas izsniegšanu (līdz situācijas maiņai uzņemošajā valstī).

Saskaņā ar Imigrācijas likuma 50.⁸ panta trešo daļu, ja nepilngadīgam ārzemniekam, kurš ir bez vecāka vai viņa likumiskā pārstāvja pavadības, ir noskaidrota identitāte un pilsonība vai mītnes valsts, Valsts robežsardze ar Ārlietu ministrijas Konsulārā departamenta starpniecību sazinās ar attiecīgās valsts diplomātisko vai konsulāro pārstāvniecību, attiecīgajām kompetentajām iestādēm vai nevalstiskajām organizācijām, kuras uzrauga bērnu tiesību ievērošanu šajā valstī, un veic citus nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu izbraukšanas rīkojuma vai lēmuma par piespiedu izraidīšanu izpildi un nepilngadīgā ārzemnieka, kurš ir bez vecāka vai viņa likumiskā pārstāvja pavadības, nodošanu ģimenes loceklim, vecāku likumiskajam pārstāvim, pārstāvim, kas uzrauga bērnu tiesību ievērošanu šajā valstī, vai iestādes pārstāvim, kas nodrošina bērna ievietošanu piemērotā uzņemšanas iestādē.

Valsts robežsardze pastāvīgi informē nepilngadīgo ārzemnieku bez pavadības un viņa likumisko pārstāvi par visiem izraidīšanas procedūras organizēšanas posmiem un pieņemtajiem lēmumiem, par iespējamā atbalsta atgriešanai¹⁴ saņemšanu un pasākumiem, kas veicina veiksmīgu atgriešanu. Viņš un viņa likumiskais pārstāvis tiek informēti par ģimenes locekļu meklēšanas rezultātiem un tās gaitu, tai skaitā par nodošanas iespējām kādam no vecākiem vai likumiskajam pārstāvim, vai specializētai iestādei galamērķa valstī.

Atbilstoši Ministru kabineta 2011. gada 21. jūnija noteikumiem Nr. 454 "Noteikumi par ārzemnieka piespiedu izraidīšanu, izceļošanas dokumentu un tā izsniegšanu" nepilngadīgā ārzemnieka piespiedu izraidīšanas īstenošanai Valsts robežsardze iegūst visus nepieciešamos dokumentus (piemēram, ceļošanas (atgriešanās) dokumentu, vīzu, apdrošināšanas dokumentu), kā arī organizē ārzemnieka transportēšanu un pavadīšanu apsardzes uzraudzībā. Valsts robežsardzes amatpersona ne vēlāk kā 12 stundas pirms izraidīšanas uzsākšanas informē izraidāmo nepilngadīgo ārzemnieku valodā, kuru ārzemnieks saprot vai kura viņam pamatoti būtu jāsaprot, un viņa likumisko pārstāvi par plānoto izraidīšanas datumu, kā arī par izmaiņām piespiedu izraidīšanas īstenošanā.

14 Piemēram, Starptautiskās migrācijas organizācijas Rīgas birojs īsteno Brīvprātīgo atgriešanas programmu.

Pirms izraidīšanas īstenošanas ir veicama nepilngadīgā ārzemnieka medicīniskā pārbaude (apskate), lai pārliecinātos, ka viņa veselības stāvoklis ļauj ceļot.

Tāpat jāzina, ka nepilngadīgajam ārzemniekam ir tiesības saņemt ēdināšanai un transporta izdevumu segšanai naudas līdzekļus 30 eiro apmērā. Saskaņā ar Ministru kabineta 2011. gada 21. jūnija noteikumu Nr. 454 "Noteikumi par ārzemnieka piespiedu izraidīšanu, izceļošanas dokumentu un tā izsniegšanu" 14. punktu minēto summu izmaksā nepilngadīgā ārzemnieka likumiskajam pārstāvim. Valsts robežsardze šo summu izsniedz skaidrā naudā.

Savukārt, nogādājot nepilngadīgo ārzemnieku viņa mītnes vai pilsonības valstī, Valsts robežsardzes darbiniekiem ir jāpārliecinās, ka bērns tiek nodots kādam no viņa vecākiem vai likumiskajam pārstāvim, vai specializētai iestādei, kas atbild par bērna tiesību aizsardzību attiecīgajā valstī.

2.2. Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde

Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde ir Iekšlietu ministrijas pārraudzībā esoša valsts pārvaldes iestāde, kas īsteno valsts migrācijas un patvēruma politiku, nosaka personu tiesisko statusu valstī un nodrošina to uzskaiti, kā arī izsniedz personu apliecinošus un ceļošanas dokumentus.

Konstatējot nepilngadīgo bez pavadības, kura uzturēšanās Latvijā ir nelikumīga, saskaņā ar Imigrācijas likuma 50.⁸ pantu Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde nekavējoties informē Valsts policiju un bāriņtiesu.

Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes kompetencē ir izbraukšanas rīkojuma izdošana nepilngadīgajam ārzemniekam, kura personība ir identificēta, gadījumos, kad viņa nelikumīgo uzturēšanos Latvijas Republikā ir konstatējusi Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes vai Valsts robežsardzes amatpersona un pastāv viens no Imigrācijas likuma 41. panta otrajā daļā minētajiem apstākļiem, piemēram, ir pieņemts lēmums par atteikumu nepilngadīgajam ārzemniekam piešķirt bēgļa vai alternatīvo statusu Latvijas Republikā.

Savukārt lēmumu par nepilngadīgā ārzemnieka piespiedu izraidīšanu Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes amatpersona pieņem, ja:

1. nepilngadīgais ārzemnieks nav izceļojis no Latvijas Republikas izbraukšanas rīkojuma noteiktajā termiņā un nav apstrīdējis izbraukšanas rīkojumu Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes priekšniekam, vai viņš to ir noraidījis;
2. Valsts robežsardzes amatpersona aizturējusi nepilngadīgo ārzemnieku un pastāv Imigrācijas likuma 51. panta otrajā daļā noteiktie ārzemnieka aizturēšanas apstākļi.

Saskaņā ar Imigrācijas likuma 49. pantu Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes priekšnieks var atcelt vai apturēt savas iestādes amatpersonas izdotā izbraukšanas rīkojuma vai pieņemtā lēmuma par piespiedu izraidīšanu darbību, ja ir mainījušies apstākļi, kas bija par pamatu attiecīgā administratīvā akta izdošanai, to skaitā izraidīšana ir pretrunā Latvijas Republikas starptautiskajām saistībām vai humāniem apsvērumiem.

Gadījumos, kad trešās valsts nepilngadīgais ārzemnieks ir izteicis vēlmi iegūt bēgļa vai alternatīvo statusu, Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde saskaņā ar Patvēruma likuma 29. panta otro daļu izskata viņa iesniegumu un pieņem lēmumu par bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanu vai atteikumu to piešķirt. Lēmuma pieņemšana notiek pēc tam, kad lietā ir saņemti visi nepieciešamie dokumenti no Valsts robežsardzes. Ja Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde atsaka piešķirt bēgļa vai alternatīvo statusu, uz nepilngadīgo ārzemnieku attiecas izraidīšanas procedūra.

Ministru kabineta 2003. gada 16. decembra noteikumu Nr. 707 “Kārtība, kādā Latvijas Republikā ieceļo un uzturas nepilngadīgi ārzemnieki bez vecāku vai aizbildņu pavadības” 20. punkts nosaka, ka gadījumā, ja nepilngadīgā ārzemnieka bez pavadības nosūtīšana uz uzņemošo valsti apdraud viņa dzīvību vai veselību, humānu apsvērumu dēļ Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes priekšnieka pilnvarota amatpersona pieņem lēmumu izsniegt viņam termiņuzturēšanās atļauju (līdz situācijas maiņai uzņemošajā vai izcelsmes valstī). Nepilngadīgajiem bez pavadības humānu apsvērumu dēļ var tikt piešķirta termiņuzturēšanās atļauja uz laiku līdz pieciem gadiem.

Savukārt minēto noteikumu 21. un 22. punkts paredz Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes pilnvaras ierosināt dzimtsarakstu nodaļai piešķirt nepilngadīgajam ārzemniekam bez pavadības jaunu identitāti gadījumā, kad viņa identitāte nav noskaidrota. Jaunu identitāti piešķir bērnam, kurš nelikumīgi

uzturas Latvijā, ja viņš nav sasniedzis 10 gadu vecumu un gadā laikā nav bijis iespējams noskaidrot viņa identitāti. Gadījumā, kad identitāte nav noskaidrota nepilngadīgajam ārzemniekam vecumā no 10 līdz 16 gadiem, jaunu identitāti piešķir pēc ārzemnieka pilngadības sasniegšanas.

2.3. Valsts policija

Saskaņā ar likumu “Par policiju” Valsts policija ir iekšlietu ministra pārraudzībā esoša apbruņota militarizēta valsts institūcija, kuras pienākums ir aizsargāt personu dzīvību, veselību, tiesības un brīvības, īpašumu, sabiedrības un valsts intereses no noziedzīgiem un citiem prettiesiskiem apdraudējumiem.

Viens no policijas uzdevumiem ir normatīvajos aktos paredzētajā kārtībā sniegt palīdzību iestādēm to noteikto tiesību un pienākumu realizācijā. Likuma “Par policiju” 11. pantā noteikts, ka policijas darbiniekam savas kompetences ietvaros ir pienākums palīdzēt Valsts robežsardzei – ārvalstnieku un bezvalstnieku ieceļošanas, uzturēšanās, izceļošanas un tranzīta noteikumu ievērošanas kontrolē un profilaksē. Savukārt likuma “Par policiju” 12. pantā noteikts, ka policijas darbiniekam, pildot viņam uzliktos pienākumus atbilstoši dienesta kompetencei, ir tiesības aizturēt līdz nodošanai kompetentām iestādēm personas, kas pārkāpušas ārvalstnieku un bezvalstnieku ieceļošanas, uzturēšanās, izceļošanas un tranzīta noteikumu prasības.

Imigrācijas likuma 50.⁸ panta pirmā daļa nosaka, ka Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde un Valsts robežsardze, konstatējot nepilngadīgu ārzemnieku, kurš ir bez vecāka vai viņa likumiskā pārstāvja pavadības un kura uzturēšanās Latvijā ir nelikumīga, nekavējoties par to informē Valsts policiju un bāriņtiesu un rīkojas tā, lai nodrošinātu bērna tiesības un intereses visā izraidīšanas procesā saskaņā ar bērnu tiesību aizsardzību reglamentējošiem normatīvajiem aktiem.

Konstatējot nepilngadīgo bez pavadības, kas nelikumīgi uzturas valstī, Valsts policija nodod viņu Valsts robežsardzei. Pašlaik, 2021. gada sākumā, spēkā esošais Imigrācijas likums paredz policijas darbinieka tiesības likumā noteiktajā kārtībā aizturēt un turēt apsardzībā personas, uz kurām tiek vai var tikt attiecināta piespiedu izraidīšana no valsts. Saskaņā ar Imigrācijas likuma 53. pantu, ja ir

pamats uzskatīt, ka nepilngadīgais ārzemnieks bez pavadības, kurš sasniedzis 14 gadu vecumu, izvairīsies no izraidīšanas procedūras, traucēs tās sagatavošanu vai pastāv ārzemnieka bēgšanas iespējamība, Valsts policijai ir tiesības aizturēt trešās valsts nepilngadīgo ārzemnieku uz trim stundām līdz nodošanai Valsts robežsardzei. Imigrācijas likuma 59.⁵ pants nosaka, ka aizturēto nepilngadīgo ārzemnieku, kurš ir vecumā no 14 līdz 18 gadiem un kurš ir bez vecāka vai viņa likumiskā pārstāvja pavadības, līdz aizturēšanas termiņa beigām ievieto attiecīgajā Valsts policijas struktūrvienībā. Savukārt jaunā Imigrācijas likuma likumprojektā¹⁵ turpmāk nav paredzēta nepilngadīgā ārzemnieka bez pavadības izmitināšana Valsts policijas struktūrvienībā, bet izmitināšana notiks Valsts robežsardzes izmitināšanas centrā.

Gadījumos, kad tiek konstatēta nepilngadīgā bez pavadības bēgšana, Valsts policijai ir jābūt informētai par šo faktu, lai sadarbībā ar citām iesaistītajām iestādēm savlaicīgi uzsāktu meklēšanas pasākumus.

Savukārt, kad rodas aizdomas, ka nepilngadīgais ārzemnieks bez pavadības varētu būt cilvēktirdzniecības upuris, Valsts policija pēc minētās informācijas saņemšanas no Valsts robežsardzes vai citas iestādes, kuras rīcībā ir šāda informācija, veic nepieciešamās darbības, lai iespējamā cietusī persona tiktu juridiski identificēta un varētu saņemt likumā noteikto aizsardzību un palīdzību.

2.4. Bāriņtiesas

Saskaņā ar **Bāriņtiesu likuma** 2. panta pirmo daļu un 4. panta otro daļu bāriņtiesa ir novada vai republikas pilsētas pašvaldības izveidota aizbildnības un aizgādības iestāde, kas prioritāri nodrošina bērna vai aizgādībā esošās personas tiesību un interešu aizsardzību.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 67. panta pirmā daļa nosaka, ka par bērna tiesību aizsardzību atbild novada pašvaldība un republikas pilsētas pašvaldība pēc bērna dzīvesvietas. Novada (republikas pilsētas) pašvaldība ņem uzskaitē katru tās teritorijā dzīvojošo bērnu.

¹⁵ Likumprojekts "Imigrācijas likums", izsludināts 2020. gada 2. jūlijā Valsts sekretāru sanāksmē (VSS-545, prot. Nr. 26, 11. par.).

Saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 54. panta piekto daļu, ja bērna vecāki nav zināmi vai bērns ir atradenis, lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi pieņem bāriņtiesa, kuras darbības teritorijā bērns ir atrasts.

No minētajām tiesību normām izriet, ka jautājumu par nepilngadīgā ārzemnieka bez pavadības tiesību un interešu pārstāvību un aizsardzību izraidīšanas procesā risina tās pašvaldības bāriņtiesa, kuras administratīvajā teritorijā uzturas nepilngadīgais bez pavadības.

Saskaņā ar Imigrācijas likuma 50.⁸ panta otro daļu izraidīšanas procedūras laikā nepilngadīgo ārzemnieku, kurš ir bez vecāka vai viņa likumiskā pārstāvja pavadības, personiskajās un mantiskajās attiecībās pārstāv bāriņtiesa vai tās iecelts aizbildnis, vai bērnu aprūpes iestādes vadītājs.

Lai nodrošinātu bērna tiesību un interešu pārstāvību un nepieļautu izraidīšanas procedūras procesuālo darbību kavēšanu, bāriņtiesas darbinieks pēc informācijas saņemšanas no Valsts robežsardzes par to, ka ir konstatēta vai aizturēta nepilngadīgā persona bez pavadības, nekavējoties ierodas Valsts robežsardzes norādītajā vietā, kurā nogādāts nepilngadīgais ārzemnieks bez pavadības. Nepilngadīgais ārzemnieks, kuram nav likumīga pamata atrasties Latvijas Republikā, var tikt konstatēts arī brīvdienās un naktī, tādēļ bāriņtiesai ir jānodrošina tās darbinieka pieejamība jebkurā diennakts laikā.

Konstatējot, ka nepilngadīgais ārzemnieks nelikumīgi šķērsojis Latvijas Republikas robežu, viņu nogādā tuvākajā Valsts robežsardzes struktūrvienībā, kur tiek veiktas sākotnējās procesuālās darbības (aptauja, dokumentu pārbaude, mantu apskate u.c.). Nepilngadīgās personas bez pavadības sākotnēji pārstāv bāriņtiesa, kuras darbības teritorijā tiek konstatēta vai aizturēta nepilngadīgā persona bez pavadības (pierobežas bāriņtiesa).

Ja attiecībā uz nepilngadīgo ārzemnieku Valsts robežsardzes amatpersona pieņem lēmumu par aizturēšanu, nepilngadīgo ārzemnieku izmitina Valsts robežsardzes aizturēto ārzemnieku izmitināšanas centrā¹⁶. Šajā gadījumā Valsts robežsardze vienas dienas laikā pēc lēmuma pieņemšanas informē bāriņtiesu, kuras administratīvajā teritorijā tiks izmitināts nepilngadīgais ārzemnieks bez pavadības, par nepieciešamību nozīmēt bērnam likumisko pārstāvi, jo nepilngadīgajam ārzemniekam mainās izmitināšanas vieta.

16 Valsts robežsardzes Daugavpils pārvaldes Aizturēto ārzemnieku izmitināšanas centrs "Daugavpils" un Rīgas pārvaldes Aizturēto ārzemnieku izmitināšanas centrs "Mucenieki".

Bāriņtiesas priekšsēdētājs vai viņa pilnvarotais darbinieks pārstāv nepilngadīgo ārzemnieku bez pavadības viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās, sniedz viņam nepieciešamo atbalstu un palīdzību, nodrošina bērna vislabākās intereses un vajadzības. Līdz ar to, nodrošinot nepilngadīgā ārzemnieka pārstāvību izraidīšanas procedūrā, bāriņtiesas pārstāvim ir pienākums piedalīties nepilngadīgā izraidāmā ārzemnieka bez pavadības sākotnējā aptaujā, aizturēšanas protokola sastādīšanā, procesuālajos pasākumos pēc viņa aizturēšanas, padziļinātās pārrunās ar nepilngadīgo personu, kā arī pārstāvēt nepilngadīgo bez pavadības tiesā un arī piedalīties, ja iespējams, faktiskajā izraidīšanā, kā arī visās citās procesuālajās darbībās. Jau pirmās tikšanās reizē ar nepilngadīgo ārzemnieku bāriņtiesai ir jānodrošina, ka bērnam tiek sniegta skaidra, saprotama informācija par pārstāvību un pārstāvja funkcijām, kā arī informācija par saziņas iespējām ar bāriņtiesas pārstāvi.

Bāriņtiesas kā nepilngadīgā ārzemnieka pārstāvja loma visā izraidīšanas procesā nav savienojama ar formālu pienākumu pildīšanu. Bāriņtiesai pastāvīgi jāveido komunikācija ar nepilngadīgo ārzemnieku, Valsts robežsardzi un citām izraidīšanas procesā iesaistītajām iestādēm, personām un organizācijām. Valsts robežsardzes organizēto procesuālo darbību un tikšanās laikā bāriņtiesas pārstāvim ir pienākums aktīvi uzdot jautājumus nepilngadīgajam ārzemniekam, lai noskaidrotu būtisku informāciju, kas var palīdzēt identificēt bērnu, atrast viņa ģimenes locekļus, izvērtēt viņa atgriešanas iespēju mītnes vai pilsonības valstī, pēc iespējas labāk nodrošināt viņa tiesību ievērošanu un vajadzības izraidīšanas procesā. Saņemot informāciju, kas var palīdzēt Valsts robežsardzei identificēt nepilngadīgo ārzemnieku, bāriņtiesai ir pienākums nekavējoties informēt par to Valsts robežsardzi.

Pildot nepilngadīgā ārzemnieka pārstāvja pienākumu, bāriņtiesa sniedz viedokli iestādēm, tiesai katrā jautājumā, kas skar nepilngadīgā ārzemnieka tiesības un intereses. Atbildīgajām iestādēm, kas tiek iesaistītas izraidīšanas procedūrā, ir pienākums konsultēties ar bērna pārstāvi un informēt viņu par visām plānotajām darbībām attiecībā uz bērnu¹⁷. Tādējādi bāriņtiesai, Valsts robežsardzei un citām iestādēm, kas varētu būt iesaistītas darbībās un lēmumu pieņemšanā attiecībā uz nepilngadīgo ārzemnieku, ir jānodrošina nepārtraukta informācijas apmaiņa.

17 ANO Bērnu tiesību komitejas Vispārējais komentārs Nr. 6. "Rīcība attiecībā uz nepavadītiem un nošķirtiem bērniem ārpus viņu izcelsmes valsts", CRC/GC/2005/6, 2005, para 33.

Procesuālo darbību laikā bāriņtiesas pārstāvim un nepilngadīgajam ārzemniekam ir tiesības izmantot tulka pakalpojumus, kurus nodrošina Valsts robežsardze. Taču situācijās, kad tikšanās un pārrunas ar nepilngadīgo ārzemnieku tiek organizētas pēc bāriņtiesas vai bērna iniciatīvas un nav saistītas ar procesuālo darbību veikšanu izraidīšanas kontekstā, bāriņtiesa patstāvīgi risina jautājumu par tulka nodrošināšanu, ja tas ir nepieciešams.

Veicot personiskas intervijas ar nepilngadīgo ārzemnieku, bāriņtiesas rīcībā var nonākt informācija par iespējamu cilvēktirdzniecību. Konstatējot pazīmes, kas norāda uz to, ka nepilngadīgais ārzemnieks varētu būt cilvēku tirdzniecības upuris, bāriņtiesai ir pienākums par to informēt Valsts robežsardzi un nepieciešamības gadījumā arī citas atbildīgās iestādes (Valsts policiju) un organizācijas (sociālo pakalpojumu sniedzējus – biedrību "Centrs MARTA" un biedrību "Patvērums "Drošā māja""), kas savas kompetences ietvaros var iesaistīties ne tikai nozieguma atklāšanā, bet arī palīdzības un atbalsta sniegšanā. Bāriņtiesai ir jāpārlicinās, ka informācija par nepilngadīgā ārzemnieka iespējamo iesaistīšanu cilvēktirdzniecībā ir pienācīgi pārbaudīta un izvērtēta, kā arī bērnam tiek nodrošināta nepieciešamā aizsardzība un palīdzība.

Pildot nepilngadīgā ārzemnieka pārstāvja pienākumus, bāriņtiesai ir jāsniedz viedoklis Valsts robežsardzei par aizturēšanas piemērošanas nepilngadīgajam ārzemniekam atbilstību bērna vislabākajām interesēm, jo nepilngadīgā ārzemnieka brīvības ierobežošana ir pieļaujama tikai ārkārtas gadījumos, proti, var tikt piemērota tikai kā galējais līdzeklis un tikai tad, ja nav iespējams efektīvi piemērot mazāk ierobežojošus līdzekļus. Arī tad, kad tiek risināts jautājums par nepilngadīgā ārzemnieka aizturēšanas termiņa pagarināšanu tiesā,¹⁸ ir jāņem vērā, ka nepilngadīgās personas aizturēšanai ir jābūt uz īsāko atbilstošo laika posmu¹⁹.

Ja nepilngadīgais ārzemnieks ir aizturēts un izmitināts Valsts robežsardzes aizturēto ārzemnieku izmitināšanas centrā, bāriņtiesai ir pienākums pārbaudīt nepilngadīgā bez pavadības izmitināšanas apstākļus un to, ka ir nodrošināts viņa vecumam un vajadzībām atbilstošs uzturs, higiēnas preces, pieeja veselības aprūpei, izglītībai, iespēja iesaistīties brīvā laika pavadīšanas aktivitātēs.

18 Imigrācijas likuma 55. pants.

19 Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 16. decembra Direktīvas 2008/115/EK par kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi, 17. panta 1. punkts.

Kā jau iepriekš minēts, saskaņā ar Izglītības likuma 3. panta trešo daļu nepilngadīgajam trešās valsts valstspiederīgajam, kuram nav likumīga pamata uzturēties Latvijas Republikā, ir tiesības iegūt pamatizglītību laika posmā, kas noteikts brīvprātīgai izceļošanai vai uz kādu izraidīšana atlikta, kā arī viņa aizturēšanas laikā. Izglītības jautājumu risina Valsts robežsardze sadarbībā ar Izglītības un zinātnes ministriju un izglītības iestādi.

Tāpat bāriņtiesai gan ar pašu nepilngadīgo, gan ar Valsts robežsardzes aizturēto ārzemnieku izmitināšanas vietas medicīnisko darbinieku ir jāpārrunā informācija par nepilngadīgā ārzemnieka veselības stāvokli.

Konstatējot trūkumus nepilngadīgā ārzemnieka tiesību nodrošināšanā viņa aizturēšanas laikā un vietā, bāriņtiesas pārstāvim ir jāinformē atbildīgās iestādes par nepieciešamību šos trūkumus novērst.

Savukārt, ja nepilngadīgais ārzemnieks bez pavadības nav aizturēts vai viņam ir piemērots aizturēšanai alternatīvs līdzeklis, Valsts robežsardze nodod bērnu bāriņtiesai, lai risinātu jautājumu par nepilngadīgā ārzemnieka izmitināšanu drošos apstākļos un aprūpi līdz viņa faktiskajai izraidīšanai. Šajā gadījumā bāriņtiesa lemj par nepieciešamību iecelt nepilngadīgajam ārzemniekam aizbildni vai viņa ievietošanu bērnu aprūpes iestādē, kur bērna aizbildņa pienākumus pilda bērnu aprūpes iestādes vadītājs.²⁰

Ja nepilngadīgais ārzemnieks tiek ievietots bērnu aprūpes iestādē, viņam ir tiesības saņemt aprūpi atbilstoši savai garīgajai un fiziskajai attīstībai, proti, atbilstošu uzturu, apģērbu, higiēnas preces, psiholoģisko atbalstu, veselības aprūpes pakalpojumus, pieeju izglītībai, iesaistīties brīvā laika pavadīšanas aktivitātēs. Par nepilngadīgā ārzemnieka tiesību un vajadzību nodrošināšanu, tostarp veselības aprūpi un izglītību, ir atbildīgs bērna likumiskais pārstāvis.

Bāriņtiesai ir pienākums novērtēt nepilngadīgā ārzemnieka tiesību ievērošanu un uzturēšanās apstākļus bērnu aprūpes iestādē vai pie aizbildņa, pārliecināties, ka likumiskais pārstāvis pienācīgi pārstāv nepilngadīgā ārzemnieka tiesības un intereses, un situācijās, kad ir nepieciešams, sniegt norādījumus un atbalstu.²¹

20 Bāriņtiesu likuma 35. panta otrā daļa.

21 Turpat, 31. pants.

Izdevumus, kas saistīti ar nepilngadīgā ārzemnieka izmitināšanu bērnu aprūpes iestādē vai pie aizbildņa, sedz Labklājības ministrija no kārtējam gadam šim mērķim piešķirtajiem valsts budžeta līdzekļiem²².

Izraidīšanas procedūras ietvaros bāriņtiesa kopā ar pašvaldības sociālo dienestu un imigrācijas iestādēm veic pasākumus, lai sameklētu bērna vecākus un noskaidrotu, kādas ir viņa iespējas atgriezties ģimenē.

Pirms nepilngadīgā ārzemnieka ģimenes locekļu meklēšanas uzsākšanas ir jānoskaidro bērna viedoklis par ģimenes atkalapvienošanās iespēju. Ja bērns nevēlas uzsākt ģimenes meklēšanu un tajā atgriezties, jānoskaidro iemesli.

Bāriņtiesa par nepilngadīgā ārzemnieka sniegto informāciju informē Valsts robežsardzi, lai palīdzētu atvieglot bērna ģimenes meklēšanu, kā arī veiktu risku izvērtēšanu, kas saistīti ar iespēju bērnu nodot viņa ģimenei valstī, uz kuru nepilngadīgais bērns tiek izraidīts. Ja pastāv pamatots risks, ka pēc bērna atgriešanās varētu tikt pārkāptas viņa pamattiesības, ģimenes apvienošana izcelsmes valstī nav bērna interesēs, tāpēc to nedrīkst veikt.²³

Gadījumā, ja bērnu nav iespējams nodot vecāku aprūpē, viņa atgriešana izcelsmes valstī nav pieļaujama, kamēr nav veikti droši pasākumi un saņemta informācija, ka kāda persona ir uzņēmusies šī bērna aizbildņa pienākumus.²⁴ Bāriņtiesai ir jābūt informētai par bērna ģimenes locekļu meklēšanas rezultātiem un tās gaitu, tai skaitā par nodošanas iespējām kādam no vecākiem vai aizbildnim, vai specializētajai iestādei, kas aizsargā bērna tiesības galamērķa valstī.

Pieņemot atgriešanas lēmumu attiecībā uz nepilngadīgo ārzemnieku bez pavadības, bāriņtiesa kā nepilngadīgā ārzemnieka pārstāvis sniedz viedokli iestādei, kura pieņem lēmumu. Bāriņtiesa arī nodrošina, ka izraidīšanas procesa ietvaros tiek noskaidrots nepilngadīgā ārzemnieka viedoklis un ņemtas vērā viņa vislabākās intereses, ka viņam saprotamā veidā tiek izskaidrotas visas darbības un pieņemtie lēmumi, kas skar viņu, un viņa tiesības. Bāriņtiesa palīdz nepilngadīgajam ārzemniekam īstenot savas tiesības, tostarp tiesības pārsūdzēt lēmumus, saņemt valsts nodrošināto juridisko palīdzību, pieteikties bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanai, saņemt veselības aprūpi u.c.

22 Bērnu tiesību aizsardzības likuma 74.¹ pants.

23 ANO Bērnu tiesību komitejas Vispārējais komentārs Nr. 6. "Rīcība attiecībā uz nepavadītiem un nošķirti bērniem ārpus viņu izcelsmes valsts", CRC/GC/2005/6, 2005, para 82.

24 Turpat, para 85.

Pirms piespiedu izraidīšanas īstenošanas bāriņtiesai kā nepilngadīgā ārzemnieka pārstāvim ir jāpārlicinās, ka nepilngadīgais ārzemnieks viņam skaidrā un saprotamā veidā ir informēts par plānoto izraidīšanas datumu un nosacījumiem, ka ir saņemti visi nepieciešamie dokumenti ceļošanai un nepastāv tādi apstākļi, piemēram, bērna neapmierinošs veselības stāvoklis, kas izslēdz viņa piespiedu izraidīšanu.

Bāriņtiesa kā nepilngadīgā ārzemnieka pārstāvis piedalās arī bērna faktiskajā izraidīšanā, nodrošinot nepilngadīgā ārzemnieka tiesības un intereses, tostarp, lai nodrošinātu, ka ceļošanas laikā bērns atrodas drošos apstākļos, un pārlicinātos, ka viņš tiek nodots kādam no viņa vecākiem vai likumiskajam pārstāvim, vai specializētai iestādei, kas atbild par bērna tiesību aizsardzību attiecīgajā valstī.

2.5. Ārlietu ministrijas Konsulārais departaments

Saskaņā ar **Diplomātiskā un konsulārā dienesta likuma 2. panta otro daļu** Ārlietu ministrijas diplomātiskā un konsulārā dienesta uzdevumos ietilpst Latvijas Republikas valsts institūciju starptautisko sakaru koordinēšana.

Saskaņā ar Imigrācijas likuma 54. panta sesto daļu Valsts robežsardzei ir nekavējoties jāinformē Ārlietu ministrijas Konsulārais departaments par tāda nepilngadīgā ārzemnieka aizturēšanu, kurš ir vecumā no 14 līdz 18 gadiem un kurš ir bez vecāka vai viņa likumiskā pārstāvja pavadības. Ārlietu ministrijas Konsulārais departaments pa diplomātiskiem kanāliem informē par minēto faktu tās valsts diplomātisko vai konsulāro pārstāvniecību, kuras pilsonis ir aizturētais nepilngadīgais ārzemnieks.

Ja nepilngadīgā ārzemnieka rīcībā nav derīga ceļošanas dokumenta, bet viņa identitāte ir zināma, saskaņā ar Ministru kabineta 2003. gada 16. decembra noteikumiem Nr. 707 "Kārtība, kādā Latvijas Republikā ieceļo un uzturas nepilngadīgi ārzemnieki bez vecāku vai aizbildņu pavadības" Valsts robežsardze sazinās ar to kompetento iestādi, kura atrodas nepilngadīgā ārzemnieka pilsonības valstī, mītnes valstī vai valstī, kurā dzīvo viņa radnieki, vai valstī, kura ir gatava uzņemt nepilngadīgo ārzemnieku un kura viņam var nodrošināt atbilstošu uzņemšanu un aprūpi. Savukārt, ja nepilngadīgā ārzemnieka identitāte

nav zināma, Valsts robežsardze saskaņā ar minēto noteikumu 9. un 13. punktu to nekavējoties sāk noskaidrot, nepieciešamības gadījumā lūdzot Ārlietu ministrijas Konsulārā departamenta iesaisti.

Pēc nepilngadīgā ārzemnieka identitātes noskaidrošanas Valsts robežsardze saskaņā ar Imigrācijas likuma 50.⁸ panta trešo daļu un Ministru kabineta noteikumu Nr. 707 14. punktu par to informē Ārlietu ministrijas Konsulāro departamentu, kurš pa diplomātiskiem kanāliem sazinās ar nepilngadīgā ārzemnieka uzņemošās valsts diplomātisko vai konsulāro pārstāvniecību un veic nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu izbraukšanas rīkojuma vai lēmuma par piespiedu izraidīšanu izpildi un nepilngadīgā ārzemnieka nodošanu ģimenes loceklim, vecāku likumiskajam pārstāvim vai iestādes pārstāvim, kas nodrošina nepilngadīgā ārzemnieka ievietošanu piemērotā uzņemšanas iestādē.

Nepilngadīgā ārzemnieka bez pavadības izraidīšanas gadījumā Ārlietu ministrija sniedz atbalstu atbildīgajām Latvijas Republikas iestādēm informācijas nodošanā ārvalstīm ar oficiālu notu palīdzību vai kontaktu izveidē ar kompetentajām ārvalsts institūcijām. Informācijas apmaiņas paātrināšanai Latvijas Republikas institūcijas var arī nepastarpināti vērsties ar informācijas pieprasījumiem Latvijā akreditētās ārvalstu diplomātiskajās un konsulārajās pārstāvniecībās.

2.6. Valsts juridiskās palīdzības administrācija

Nepilngadīgajam ārzemniekam, kurš tiek pakļauts piespiedu izraidīšanai, nepieciešamības gadījumā ir jānodrošina kvalitatīva juridiskā palīdzība.²⁵ Piemēram, ja pārstāvim vai aizbildnim trūkst zināšanu bērnu tiesību aizsardzības jomā bērna pilnvērtīgai aizstāvībai.

Izdodot izbraukšanas rīkojumu vai pieņemot lēmumu par piespiedu izraidīšanu, Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde vai Valsts robežsardze informē nepilngadīgo ārzemnieku par viņa tiesībām pieaicināt personu juridiskās palīdzības sniegšanai.

25 ANO Bērnu tiesību komitejas Vispārējais komentārs Nr. 6. "Rīcība attiecībā uz nepavadītiem un nošķirti bērniem ārpus viņu izcelsmes valsts", CRC/GC/2005/6, 2005, para 36.

Arī tad, ja nepilngadīgais ārzemnieks Imigrācijas likumā noteiktajos gadījumos un kārtībā ir aizturēts, uzturas Latvijas Republikā Valsts robežsardzes aizturēto ārzemnieku izmitināšanas centrā, viņu informē par tiesībām saņemt juridisko palīdzību.

Saskaņā ar Imigrācijas likuma 50.² pantu nepilngadīgajam ārzemniekam bez pavadības ir tiesības saņemt valsts nodrošināto juridisko palīdzību Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumā noteiktajā gadījumā un apjomā, tas ir, ja:

- 1) viņam nepietiek līdzekļu, viņš uzturas Latvijas Republikā un attiecībā uz viņu izdotā izbraukšanas rīkojuma vai lēmuma par piespiedu izraidīšanu izpilde tiek apturēta;
- 2) viņš šajā likumā noteiktajos gadījumos un kārtībā ir aizturēts un uzturas Latvijas Republikā speciāli iekārtotās telpās vai izmitināšanas centrā.

Nepilngadīgais ārzemnieks īsteno savas tiesības uz valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības saņemšanu ar sava pārstāvja palīdzību. Tas nozīmē, ka bāriņtiesas darbiniekam vai aizbildnim, kurš pārstāv bērnu, gadījumos, kad nepieciešams saņemt juridisko palīdzību izraidīšanas procedūras kontekstā, ir pienākums pieprasīt valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības piešķiršanu nepilngadīgajam ārzemniekam. Valsts nodrošina juridisko palīdzību nepilngadīgajam ārzemniekam, sniedzot juridiskās konsultācijas un palīdzību procesuālo dokumentu sastādīšanā, kā arī nodrošinot pārstāvību tiesā.

Ja nepilngadīgais ārzemnieks nav aizturēts, iesniegumu par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības pieprasījumu iesniedz iestādē (Valsts robežsardzē vai Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldē), kura izdevusi apstrīdēto izbraukšanas rīkojumu vai apstrīdēto lēmumu par piespiedu izraidīšanu. Minētā iestāde nekavējoties, bet ne vēlāk kā nākamajā darba dienā, to pārsūta Valsts juridiskās palīdzības administrācijai, kura 10 dienu laikā pieņem lēmumu par juridiskās palīdzības piešķiršanu vai atteikumu to piešķirt. Iesnieguma par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības pieprasījumu iesniegšana Valsts robežsardzē vai Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldē aptur lēmuma par apstrīdēto izbraukšanas rīkojumu vai lēmumu par piespiedu izraidīšanu pārsūdzēšanas termiņu līdz dienai, kad nepilngadīgajam ārzemniekam, pamatojoties uz Valsts juridiskās palīdzības administrācijas lēmumu, ir sniegta pirmā juridiskā konsultācija vai ir pieņemts lēmums par atteikumu piešķirt valsts nodrošināto juridisko palīdzību.

Ja nepilngadīgais ārzemnieks ir aizturēts un uzturas Latvijas Republikā speciāli iekārtotās telpās vai izmitināšanas centrā, lūgumu nodrošināt valsts nodrošināto juridisko palīdzību iesniedz Valsts robežsardzē. Valsts robežsardze ne vēlāk kā nākamajā darba dienā pēc tam, kad pieņemts lēmums par apstrīdēto lēmumu par piespiedu izraidīšanu, uzaicina juridiskās palīdzības sniedzēju no saraksta, ko sagatavojusi Valsts juridiskās palīdzības administrācija.

Pārsūdzēšanas procesa ietvaros administratīvajā lietā par lēmumu par apstrīdēto izbraukšanas rīkojumu vai lēmumu par apstrīdēto lēmumu par piespiedu izraidīšanu Valsts juridiskās palīdzības administrācija sedz izdevumus, kas saistīti ar tulka pakalpojumiem un dokumentu tulkojumiem.

2.7. Starptautiskās Migrācijas organizācijas Rīgas birojs

Latvijā darbojas Starptautiskās Migrācijas organizācijas Rīgas birojs. Starptautiskās Migrācijas organizācija ir starpvaldību humanitāra nopolitiska organizācija, kas darbojas migrācijas jomā.

Starptautiskās Migrācijas organizācijas Rīgas birojs realizē Brīvprātīgās atgriešanās un reintegrācijas programmu, kuras ietvaros tiek sniegta palīdzība personām, kuras vēlas brīvprātīgi atgriezties savā valstī un kurām nav likumīga pamata uzturēties Latvijā. Starptautiskās Migrācijas organizācijas Rīgas birojs pilnībā apmaksā lidojumu un citus ceļa izdevumus līdz personas dzīvesvietai, sniedz palīdzību lidostā un nodrošina, ka arī nepieciešamības gadījumā lidojumā līdzī dodas Starptautiskās Migrācijas organizācijas pavadonis, izmaksā vienreizēju atgriešanās pabalstu, nepieciešamības gadījumā sniedz palīdzību, lai pēc atgriešanās persona atsāktu dzīvi savā valstī.

Gadījumā, ja attiecībā uz nepilngadīgu trešo valstu pilsoni bez pavadības ir pieņemts atgriešanās lēmums un nepilngadīgā interesēs ir atgriešanās uz viņa uzņemošo valsti, kā arī ja nepastāv neizraidīšanas princips, nepilngadīgajam tiek dota iespēja brīvprātīgi atgriezties izcelsmes valstī, izmantojot Brīvprātīgās atgriešanās un reintegrācijas programmu. Par šo iespēju nepilngadīgo ārzemnieku informē Valsts robežsardze vai Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde.

Bērna likumiskajam pārstāvim ir pienākums izvērtēt visus iespējamus riskus bērna drošībai un labākajām interesēm, pieņemot lēmumu par atļauju

nepilngadīgajam ārzemniekam atgriezties savā mītnes vai pilsonības valstī saskaņā ar Brīvprātīgās atgriešanās un reintegrācijas programmu. Ir jāpārliciecinās, ka izcelsmes valstī nepilngadīgo ārzemnieku sagaidīs viņa vecāki, aizbildnis vai specializētās iestādes, kas ir atbildīga par bērna tiesību un interešu aizsardzību, pārstāvis.

Ja nepilngadīgais ārzemnieks pieteicies uz Brīvprātīgās atgriešanas programmu un Starptautiskās Migrācijas organizācijas Rīgas birojs par to ir informējis iestādi (Valsts robežsardzi vai Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldi), kura izdevusi izbraukšanas rīkojumu, saskaņā ar Imigrācijas likuma 45. panta otro daļu šīs iestādes pilnvarotā amatpersona ir tiesīga atcelt lēmumu par piespiedu izraidīšanu un izdot izbraukšanas rīkojumu.

Brīvprātīgās atgriešanās palīdzības programmā ārzemnieks var saņemt atgriešanās pabalstu – 100 eiro skaidrā naudā un reintegrācijas pabalstu līdz 600 eiro, lai nodrošinātu pieeju precēm un pakalpojumiem pēc atgriešanās izcelsmes valstī.

2.8. Latvijas Republikas tiesībsargs

Saskaņā ar **Tiesībsarga likumu** tiesībsargs ir Saeimas ievēlēta amatpersona, kas veicina cilvēktiesību ievērošanu valstī un sekmē, lai valsts vara tiktu īstenota tiesiski, lietderīgi un atbilstoši labas pārvaldības principam. Tiesībsargs savā darbībā ir neatkarīgs un pakļauts vienīgi likumam.

Saskaņā ar Imigrācijas likuma 50.⁷ pantu tiesībsargam ir deleģēts pienākums novērot piespiedu izraidīšanas procesu. Līdz ar to Tiesībsarga biroja darbinieki ir tiesīgi tikties ar nepilngadīgo bez pavadības, kurš ir pakļauts piespiedu izraidīšanai, tai skaitā bez citu personu klātbūtnes (Valsts robežsardzes darbiniekiem, bērna likumiskā pārstāvja u.c.) veikt pārrunas ar nepilngadīgo, lai noskaidrotu informāciju par viņa aizturēšanas un izmitināšanas apstākļiem, pārstāvības nodrošināšanu, saziņas iespējām, medicīniskās palīdzības, izglītības, brīvā laika pavadīšanas iespēju nodrošināšanu un citām vajadzībām.

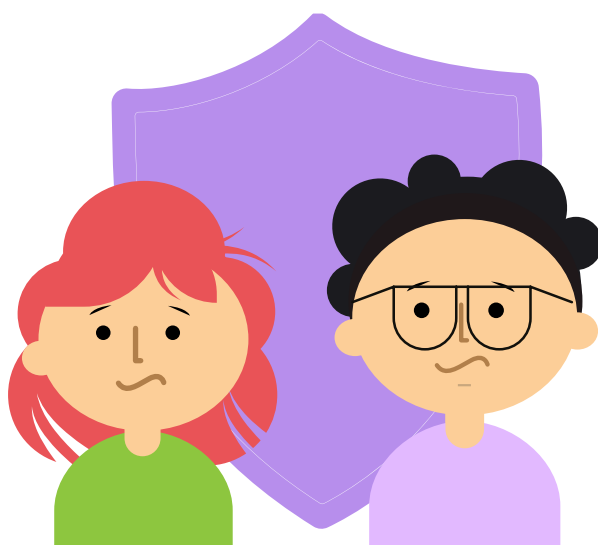
Tiesībsarga biroja darbiniekiem ir tiesības iegūt no attiecīgās valsts iestādes, kas ir iesaistīta nepilngadīgā ārzemnieka piespiedu izraidīšanas procesā, informāciju par ārzemnieka atgriešanas procesa organizēšanu un veiktajiem

pasākumiem; iepazīties ar lēmumiem un citiem dokumentiem, kas attiecas uz nepilngadīgā ārzemnieka bez pavadības izraidīšanu; izjautāt izraidāmo nepilngadīgo ārzemnieku par viņa informētību par piespiedu izraidīšanas procesa gaitu, viņa tiesībām un to īstenošanas iespēju.

Tiesībsarga pārstāvis piedalās faktiskās izraidīšanas novērošanā, t.i., novēro personīgo mantu atdošanu, transportēšanu līdz izceļošanas punktam (lidostai), bagāžas nodošanu un reģistrēšanu, nepilngadīgā ārzemnieka civiltiesību ievērošanu izraidīšanas laikā, kā arī uzrauga, vai nepilngadīgais ārzemnieks tiek nodots viņa ģimenes loceklim, aizbildnim vai specializētajai iestādei, kas ir atbildīga par bērna tiesību un interešu aizsardzību valstī, kurā bērns atgriežas.

Tiesībsargs ir tiesīgs iesaistīt piespiedu izraidīšanas procesa novērošanā biedrības vai nodibinājumus, kuru darbības mērķis ir saistīts ar šā procesa novērošanu, informējot par to Valsts robežsardzi. Tāpat tiesībsarga pārstāvis var pieaicināt speciālistus, piemēram, ārstniecības personas, tulkus u.c., piespiedu izraidīšanai pakļautajam nepilngadīgajam ārzemniekam nepieciešamo konsultāciju sniegšanai. Par plānotajām darbībām nekavējoties rakstveidā informē Valsts robežsardzes amatpersonu, kura īsteno attiecīgā ārzemnieka piespiedu izraidīšanas procesu.

Pēc piespiedu izraidīšanas procesa novērošanas pabeigšanas tiesībsargs sagatavo ziņojumu par konstatētajiem trūkumiem un rekomendācijas piespiedu izraidīšanas procesa pilnveidošanai un iesniedz Iekšlietu ministrijai izvērtēšanai.

PIELIKUMS: PRAKTISKIE UZDEVUMI

1. **A** ir Vjetnamas pilsoņe, kura kopā ar vēl 3 citiem Vjetnamas pilsoņiem ir aizturēta, nelegāli šķērsojot Latvijas robežu. Aizturēšanas brīdī **A** nav neviena personu apliecinoša dokumenta, kas sniegtu norādes par viņas vecumu. Vienlaikus pēc ārējā izskata **A** šķietami ir 12-13 gadus veca meitene.

Visas aizturētās personas tika nogādātas Valsts robežsardzes struktūrvienībā, un, ņemot vērā **A** ārējo izskatu, nekavējoties tika informēta arī bāriņtiesa, lūdzot piedalīties personas aptaujā. Sarunā piedalās arī tulks. Sarunas laikā **A** stāsta, ka viņai ir 15 gadi un viņa ir bārene. Bieži neesot bijis pārtikas, tādēļ arī izskatoties jaunāka. Abi vecāki esot miruši, un viņai neesot neviena tuvinieka, kas būtu varējis palīdzēt. Tādēļ viņa rūpējusies par sevi pati – dzīvojusi uz ielas un sniegusi tūristiem seksuālus pakalpojumus, tā nopelnot naudu iztikai. Neviens viņai to neesot licis darīt, nopelnīto naudu paturējusi sev.

Aptuveni pirms 6 mēnešiem iepazinusies ar kādu sievieti, kura stāstījusi, ka braukšot uz Vāciju, jo tur varot dzīvot daudz labāk, un viņai esot paņēmus, kas var palīdzēt gan aizbraukt uz Vāciju, gan atrast tur darbu un mājokli.

A arī esot gribējusi braukt līdzī un sākusi krāt naudu. Naudu sakrājusi, samaksājusi sievietes paņēmai, un tā nu tagad esot bijusi ceļā uz Vāciju. Savus ceļabiedrus iepriekš nav pazinusi. Dokumenti nekad viņai neesot bijuši, vismaz viņa neatceras, ka kādreiz viņai būtu bijusi pase.

Uzdevums: *sniedziet situācijas vērtējumu, kā būtu jārīkojas Valsts robežsardzei un bāriņtiesai konkrētajā situācijā!*

- *Vai ir pamats **A** atgriezties Vjetnamā?*
- *Vai tas atbilst bērna interesēm?*

2. Valsts robežsardze netālu no Latvijas robežas konstatē nelegāli ieceļojušu personu grupu. Visas personas ir identificējas, un divas no tām ir nepilngadīgas. Neviens no pilngadīgajiem nav bērnu tuvinieks. Personas stāsta, ka ir vēlējušās nokļūt Eiropas Savienībā, jo viņu mītnes zemē šobrīd notiek karadarbība. Visas personas izsaka vēlmi lūgt Latvijā patvērumu. Individuālā sarunā ar bērniem tiek noskaidrots, ka bērni vēlas atgriezties mājās pie vecākiem. Vecāki esot viņus sūtījuši prom tikai tāpēc, ka mājās palikt esot bijis bīstami, bet visi kopā izceļot nav varējuši, jo neesot bijis tik daudz naudas.

Uzdevums: *sniedziet situācijas vērtējumu, kā būtu jārikojas Valsts robežsardzei un bāriņtiesai konkrētajā situācijā!*

3. **B** ir 16 gadus vecs jauniešs, kurš viens pats nelegāli ir ieceļojis Latvijā. Sarunā ar bāriņtiesu **B** norāda, ka savā mītnes valstī esot darbojies ielu bandā. Tur esot bijuši gan nepilngadīgi, gan pilngadīgi bandas locekļi, un pamatā viņi esot aplaupījuši tūristus. Nolaupītās mantas parasti pārdevuši, bet naudu sadalījuši vai kopīgi iztērējuši.

Kādu dienu **B** esot aizturējusi policija un piespiedusi *nodot* pārējos bandas locekļus. **B** esot draudējusi tiesa un cietumsods, bet viņš nolēmis bēgt, jo viņa zemē cietumi esot briesmīgi un tur netiekot ievērotas nekādas cilvēka tiesības. Ieslodzītie tiekot regulāri izvaroti un spīdzināti. Turklāt esot arī lielas bailes par izrēķināšanos no pārējiem bandas locekļiem, kurus esot nodevis, jo tādas lietas viņa zemē netiekot piedotas. **B** stāsta, ka reāli baidās par savu dzīvību, tādēļ nekādā gadījumā nevēloties atgriezties mājās.

Uzdevums: *sniedziet situācijas vērtējumu, kā būtu jārikojas Valsts robežsardzei un bāriņtiesai konkrētajā situācijā!*

- *Vai **B** varētu tikt atzīts par cilvēku tirdzniecības upuri?*
- *Vai bērna interesēs ir tikt izraidītam?*

4. **A** un **S** ir divas māsas, kuras tika atrastas kravas automašīnas piekabē, šķērsojot Latvijas robežu. **A** ir 18, bet **S** – 16 gadi. Abas bija noslēpušās piekabē ar mērķi iekļūt Eiropas Savienībā un tad tālāk ar *autostopiem* nonākt Apvienotajā Karalistē. Meitenēm tur dzīvojot mamma, bet mamma neesot informēta par to, ka viņas

brauc turp. Tēvs palicis mājās un arī nav informēts par to, ka meitenes aizbēgušas un mēģina nokļūt pie mātes. Meitenēm ir pasas un nelieli naudas līdzekļi. Meitenes kategoriski atsakās atgriezties pie tēva un lūdz, lai viņas nogādā pie mātes.

Uzdevums: *sniedziet situācijas vērtējumu, kā būtu jārikojas Valsts robežsardzei un bāriņtiesai konkrētajā situācijā!*

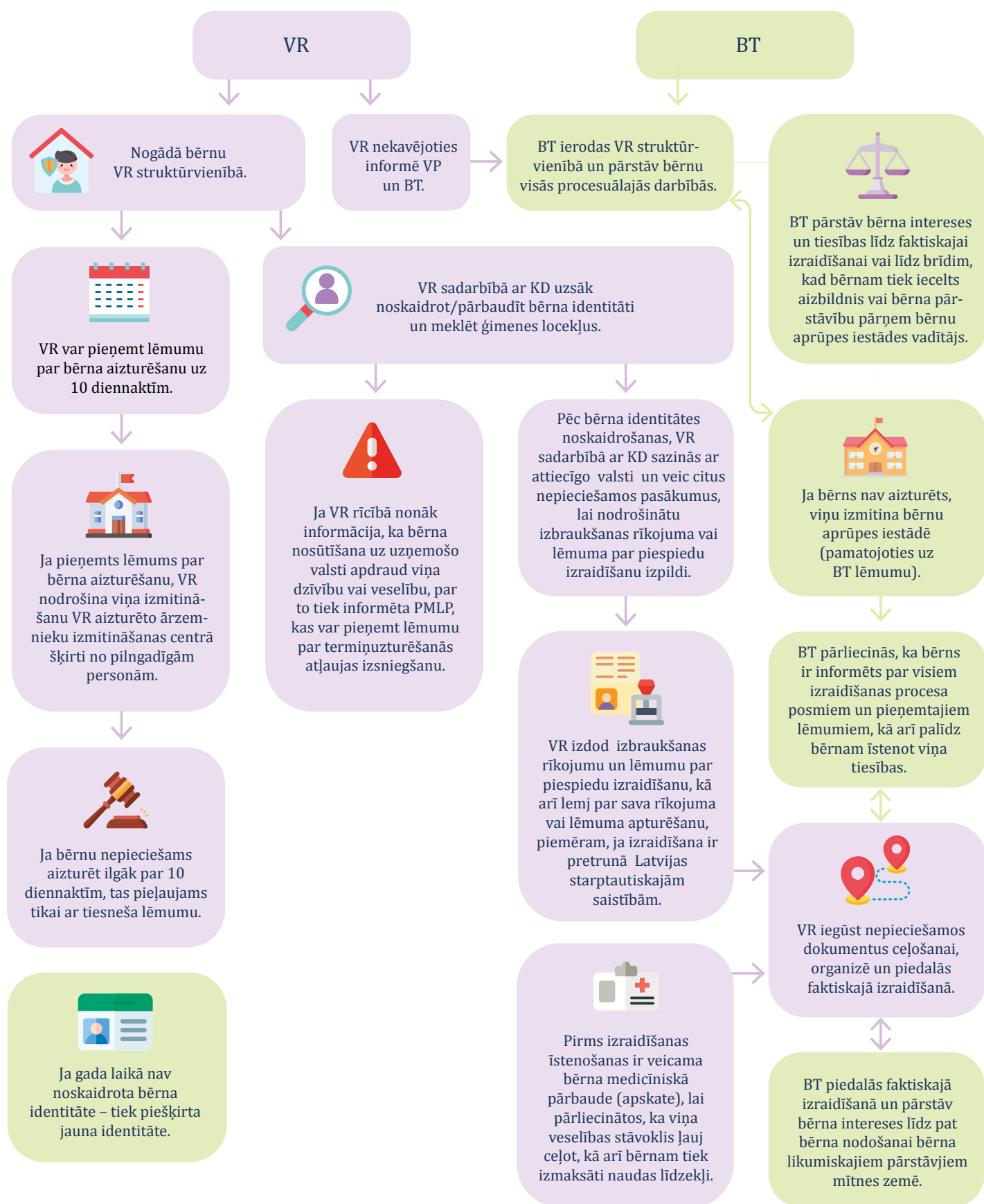
- *Vai abām māsām ir piemērojami vienādi nosacījumi izraidīšanai?*
- *Meitenes ir jāatgriež pie tēva vai jānogādā pie mātes?*
- *Vai ir pieļaujams meitenes šķirt?*

Izmantotā literatūra un avoti

1. ANO Bērnu tiesību konvencija
2. ANO Bērnu tiesību komitejas Vispārējais komentārs Nr. 6. "Rīcība attiecībā uz nepavadītiem un nošķirtiem bērniem ārpus viņu izcelsmes valsts", CRC/GC/2005/6, 2005.
3. ANO Bērnu tiesību komitejas Vispārējais komentārs Nr. 14 (2013) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērums būtu viņu intereses (3. panta 1. punkts), CRC/C/GC/14.
4. ANO Cilvēktiesību komitejas Vispārējais komentārs Nr. 18 (1989) "Diskriminācijas aizliegums".
5. ANO Bērnu tiesību komitejas 2006. gada 28. jūnija rekomendācijas Latvijai (CRC/C/LVA/CO/2).
6. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/115/EK (2008. gada 16. decembris) par kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi.
7. Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra un Eiropas Padome. Rokasgrāmata par Eiropas tiesību aktiem bērnu tiesību jomā, 2015.
8. Bāriņtiesu likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 107, 07.07.2006.
9. Bērnu tiesību aizsardzības likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 199/200, 08.07.1998.
10. Diplomātiskā un konsulārā dienesta likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 155, 10.10.1995.
11. Imigrācijas likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 169, 20.11.2002.
12. Izglītības likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 343/344, 17.11.1998.

13. Likums "Par policiju", Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, Nr. 31/32, 15.08.1991.
14. Patvēruma likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 2, 05.01.2016.
15. Tiesībsarga likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 65, 25.04.2006.
16. Valsts robežsardzes likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 223, 17.11.2020.
17. Ministru kabineta 2017. gada 16. maija noteikumi Nr. 255 "Noteikumi par izmitināšanas centrā ievietotajam aizturētajam ārzemniekam garantēto veselības aprūpes pakalpojumu apjomu un saņemšanas kārtību". Latvijas Vēstnesis, Nr. 98, 19.05.2017.
18. Ministru kabineta 2018. gada 28. augusta noteikumi Nr. 555 "Veselības aprūpes pakalpojumu organizēšanas un samaksas kārtība". Latvijas Vēstnesis, Nr. 176, 05.09.2018.
19. Ministru kabineta 2015. gada 13. oktobra noteikumi Nr. 591 "Kārtība, kādā izglītojamie tiek uzņemti vispārējās izglītības programmās, speciālajās izglītības iestādēs un speciālajās pirmsskolas izglītības grupās un atskaitīti no tām, kā arī pārcelti uz nākamo klasi". Latvijas Vēstnesis, Nr. 217, 05.11.2015.
20. Ministru kabineta 2011. gada 21. jūnija noteikumi Nr. 454 "Noteikumi par ārzemnieka piespiedu izraidīšanu, izceļošanas dokumentu un tā izsniegšanu". Latvijas Vēstnesis, Nr. 100, 30.06.2011.
21. Ministru kabineta 2003. gada 16. decembra noteikumi Nr. 707 "Kārtība, kādā Latvijas Republikā ieceļo un uzturas nepilngadīgi ārzemnieki bez vecāku vai aizbildņu pavadības". Latvijas Vēstnesis, Nr. 180, 19.12.2003.
22. Ministru kabineta 2006. gada 3. oktobra noteikumi Nr. 811 "Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes nolikums". Latvijas Vēstnesis, Nr. 160, 06.10.2006.
23. Likumprojekts "Imigrācijas likums". Izsludināts 2020. gada 2. jūlijā Valsts sekretāru sanāksmē (VSS-545, prot. Nr. 26).
24. Satversmes tiesas 2005. gada 22. decembra spriedums lietā Nr. 2005-19-01
25. Uzņemšanas un atgriešanas politika nepilngadīgajiem bez pavadības Latvijā. Maza apjoma izpētes darbs, 2014.
26. Prakse darbā ar nepilngadīgām personām bez pavadības. Izpētes darbs. Latvijas ziņojums, 2018.
27. Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija. Rokasgrāmata bāriņtiesām, 2. sēj., 2020.

RĪCĪBA SITUĀCIJĀ, JA TIEK KONSTATĒTS BĒRNS BEZ PAVADĪBAS

VR – Valsts robežsardze

BT – Bāriņtiesa

KD – Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas Konsulārais departaments

PMLP – Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde

LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS